

ENSTITUYA KURDÎ YA BRUKSELÊ

Bultena sêmehî ya agahdariyê

N° 3 - Hezîran 1990

Bi kurdî, fransî, hollandî & ingilîzî

Kiryarîya salane 200 F.B. - N° bankê 426-3144071-85

4 rue Bonneels - B 1040 BRUXELLES - tel. 02/230.89.30

Ed. resp. J. Verwimp - Vijverstraat 8 - 1700 ASSE

ISSN 0777-4516

fppb

Membre de l'Union des Editeurs de la Presse Périodique

www.arsivakurd.org

XEBATA ME YA SÊMEHÎ

19 SIBAT

Bi hevkariya rêxistina U.C.O.S., Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, me konfîransekê li ser pirsa kurdî li V.U.B., Vrije Universiteit van Brussel, "Zanîngeha Azad a flamani ya Brukselê", çêkir.

10 - 18 ADAR

Fwara Pirtûkan a navneteweyî, li Centre International Rogier, li Brukselê. Me tê de, weka her sal, pirtûk û belgeyên kurdî raxistin. Şêst rêxistinê çandi yên ku ji aliye Wezareta Çandê hatine nas kirin bi me re "stand'a xwe dani. Nêziki nîv milyon kes her sal besdari vê fwarê dibin.

13 ADAR

Konfîransek li ser Kurdan li dibistana "Institut de la Sainte Famille" li Brukselê.

16 ADAR

Em besdar bûn kongreke navneteweyî li ser çekên şimik, ku li V.U.B., Zanîngeha Azad ya Brukselê, ji aliye Centre de Polémologie ya vê zanîngehê û G.R.I.P., Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix (Koma Légerin û Agahdariyê li ser Aşîtiyê), hat pêk anîn. Nêziki sed kes, ku ji wan kesahiyê "şexsiyet" zanyarî, sefir, Wezirê Karêن Derve yê Hollandayê, niminendeyên rêxistinan û rojnamevan, hebûn. Mixabin, tu kesahiyekê siyasi ya beljîki ne hat ! Piştî axaftinê pisporan, mafê gotûbêjê ji besdaran re hat dayîn. Me dilniya "israr" kir ku nijadkujiya Halabcayê ne merheleke ji şerrê Iraq û Iranê bû, lê ku ew merheleke ji têkoşina gelê kurd li Kurdistanê Iraqê, têkoşina ku ji vi şerrê gelek kevntir e, bû. Me ji pêkaniyan xwest ku di rapora dawîn de binivisin ku Iraqê cesaret kir ku vê nijadkujiyê bike ji bo ku wê zanî bû ku O.N.U. (Rêxistina Neteweyên Yekbûti) ne karî bû wê mehkûm bike, û ku sedema vê yekê ji ev e : Protokola Cenevê ya 1925 bikaranîna çekên şimik diji wenateki biyani mehkûm kir lê qet bikaranîna wan li hundirê sinorê dewletekê mehkûm ne kir.

21 - 27 ADAR

Raberiya "êkspozisyon" Mafêñ Mirov-Mafêñ Gelan li Montegnée, nêziki bajare Liège, ku ji aliye Foyer Socio-Culturel du Lamey hat pêk anîn. Roja vekirina wê, me konfîransekê li ser Kurdan, bi alîkariya filmeke video, çêkir, û di dirêjayiya heftê de me belgeyên kurdî raxistin.

28 ADAR

Bi hinceta sersaliya duyemîn a nijadkujiya Halabcayê, me li K.U.L., Zanîngeha Katolik a Leuven, konfîransekê çêkir. Piştî pêşgotina sekreterê Enstituyê, Derwêş Ferho, ev kesahî peyivîn : Jean Pascal Zanders, lêger li Centre de Polémologie li Zanîngeha V.U.B. û endamê şerefê yê Enstituyê, Willy Kuypers, senator û sekreterê giştî yê partiya Volksunie, Hugo Van Dienderen, parlementerê partiya keskan, Agalev.

31 ADAR

Me filma Rê ya filmçêkerê kurd ê mezin Yılmaz Güney, li Centre International, li Brukselê, nişan da. Pişti filmê, besdaran li ser wê û pirsa kurdî gotûbêj kir.

8 NİSAN

Me Newrozê li eywana gelek xweş a Passage 44, li Brukselê, çêkir. Pişti pêşgoti-nên kurt ên seroka Enstituyê, Professor Aubin Heyndrickx, toksikologê Zaninge-ha Gent, û Senator Willy Kuypers, bernama hunerî, bi besdarbûna koma folklorê Niştiman, ji Arnhemê, hozan Birader, Şivan û Gulistan û koma wan a muzikê dewam kir. Vê koma muzikê ku ji sê Kurd, yek Alman û yek Türk pêk hati bû, û ku bi dezgehêne muziki yên kevn û nûjen diliztin, harmoniyeke gelek xweş ji muzika klassik a kurdî û ya modêrn a ewropî pêşkes kir.

26 NİSAN

Me li Centre International, li Brukselê, konfîransekê li ser Kurdan çêkir. Rojnamevan Timûrê Xelil, ku ji Ermenistana Sovyeti hati bû seredana me, li ser rewşa Kurdên Yekitiya Sovyeti peyivî. Ev şev ji aliyê rêxistina Frontières Ouvertes "Sinorê vekirî" hati bû pêk anin.

2 GULAN

Di çarçeva rojeke li ser Mafêن Mirov, ku Amnesty International li Institut St-Vincent de Paul, li Brukselê pêk anî bû, me çar caran pişti hev, ji bo xwendekarê çar sinifêن cihê, konfîransekê li ser Kurdan çêkir.

15 GULAN

Bi hinceta têkdana gorêن Cihuyan li Carpantras, li Fransayê, em çûn "Mémorial" a neteweyî ya Gorîyêن Cihû li Anderlecht, li Brukselê û me çelengekê dani wê derê. Li ser banga Komîta Koordinasyona Rêxistinêن Cihû li Beljikayê, gelek kes, ku di nav wan de kesahiyêن siyasi û oli hebûn, hatin vê seredanê.

STAND "raxistinêن pirtûkan"

Bi hinceta konfîrans, şevê çandi û şahiyêن cihê, me 11 stand li Bruksel, Leuven, Heuzden-Zolder, Arnhem û Den Haag li Hollandayê, Köln û Frankfort li Almanya Federal, danin.

WEŞAN

Me kasêteke hozan Birader, bi navê Evdalê Zeynê, weşand.

KAMPANYA LI BO PROFESSOR ISMAIL BEŞKİ

Di meha Gulanê de, me kampanyake piştgiriye ji bo berdana sosyologê tirk Ismail Beşikçi, ku ji sedema nivisina pirtûkeke nuh li ser Kurdan, bi navê "Kurdistan, mêtîngeheke navneteweyî", ji nuh de li Tirkîyê hat girtin. Jimareke giring ji kesahi, rêxistin û partiyêن siyasi bersîva me da û ji sermiyanê tirk, Turgut Özal, re nameyên protestokirinê şandin.

NÛÇE JI KURDISTANÊ

KURDISTANA TIRKIYÊ

SERHILDANEKE GELERİ

Di 10 Nisan 1990 de, hukîmetî tirkî bîyarnâme № 413 ilan kir. Ev qanûn karînêñ gelek mezin didin waliyê taybetî yê 11 wilayetên Kurdistana Tirkîyê, ji bo ku ew karibe tevgera geleri ya kurdî ku di meha Adarê de dest pê kir û ku mezin dibe bipelixine.

Ev bîyarnâma ku ji aliyê parlementa tirkî ne hatiye deng dan, lê ku ji aliyê zabitêñ bilind yêñ leşker û hin weziran hatiye ferz kirin, destûr dide wali ku kesen ku ew wan xerab dibine sîrgûn bike navçeyêñ tirkî, bê tu kontroleke dadmendi. Di vê babetê de, bitenê li ser pêşniyara wali, wezirê karêñ hundir dikare bîyara dawîn bistine. Mixabin, ev rewş a 1925, ku tê de qanûna sîrgûn û qirkirina Kurdan, "teqrîrul-sukûn", piştî serhildana Şêx Seid, tîne bîra me.

Bi ser de ji, ev bîyarnâma dikare organêñ weşanê sansur bike û çapxanan bide girtin, ne bitenê li Kurdistanê, lê li wilayetên tirkî ji.

Tevgera geleri ya kurdî di 15 Adar 1990 de, li Nuseybinê dest pê kir. Piştî çend êrişan dijî leşker, meriv û dostêñ yek ji mirîyan, Kamuran Dîndar, endamê P.K.K. û kurê endameki civata şaredariyê (meclisa belediyê), ew gor kir. Komando-ki taybetî (Rambo) xwe xist nav kortêja şinê ji bo ku wê belav bike. Xelk protêsto kir û komando agir kir : yek kes hat kuştin, sê birindar kirin û 500 hatin girtin.

Di 20 Adar de, xwepêşandan (meşin) li Cizirê çêbûn. Sedema vê yekê hundabûna xor текi 20 salî ku ji aliyê polis hati bû girtin û ku malbata wi lê digeriya bû. Cardin polis agir berda û çend kes kuştin û birindar kirin.

Di 21 Adar de, roja Newrozê, xwendekareke Zanineha Diyarbekirê, Zekiye Alkan, agir berda xwe ji bo ku vê stemê protêsto bike. Di 26 Adar de, dikkan û daire li Cizir, Silopi û İdil hatin girtin.

Bi hinceta Newrozê, bi hezaran Kurd xwepêşandan çekirin, ne bitenê li bajarêñ kurdî yêñ cihê, lê li Stembol, Enqere û bajarine din ên tirkî ji. Bi sedan kes hatin girtin û û kontrol hat xurt kirin. Di 5 Nisan de, encumena (kommissyon) qanûna bingehî û ya dadmendiyê ya parlementa tirkî dest bi muamelekê kir ku nedestlêxistina (bi tirkî : dokunulmazlık; bi fransi : immunité) 11 parlementerên kurd ku bi kurdîtiya xwe hatine nasin rake.

Ji pênc salan de sê milyon Kurd navçeya xwe berda ku ji stem û belengaziyê birevin. Bitenê di 1989 de, ji 240 gund bêtir hatin vala kirin.

GRÊVÎN BIRCÎBÛNÊ LI TIRKIYE Û KURDISTANÊ

Bi hezaran kes li nav û li derveyî girtigehan grêvîn bircîbûnê dîkin ji bo ku van mercen (şert) xerab protêsto bikin :

- Qedexekirina azadiya birübaweriyê.
- Qanûna pelixandinê li Kurdistana Tirkîyê, nemaze li navçeyêñ ku tê de serrê

çekdari xurt e.

- Rewşa pûç a girtigehan.

Vê grêvê li girtigeha Çanakkale, ji aliyê 5 rojnamevan û 3 sendikalîst, di 15 Gulanê de dest pê kir. Di demeke kurt de, ew belav bû ji deh girtigehan bêtir û nav xelkê derve. Hin ji van girtigehan ev in : Çanakkale, Entab, Diyarbekir, Ceyhan, Sağmalcılar, Bursa, Aydın, Nazilli, Buca ...

Îro ji 5000 kes bêtir grêvê dikan. Di eyni demê de, hevkari di nav merivên girtiyan de çêdibe. Grêva xurttîrin a van merivan li Diyarbekirê, di navenda partiya sosyal- dêmokrat, SHP, de dibe.

Dengê vê xebata gelek zor û giring li Tirkîye û Kurdistanê, û li derveyî welêt bilind dibe. Em hêvi dikan ku her keseki pêşverû piştgiriya wê bike.

BIRYARA PARLEMENTA EWROPAYÊ LI SER KURDISTANA TIRKIYÊ

Di 17.5.1990 de, Parlementa Ewropayê biryarekê li ser mafêن mirov li Tirkîye deng da. Di vê biryare de, li ser Kurdan, van daxwazîyan dike : rakirina bend 163 ya qanûna cezadanê û biryarnâme N° 413 ya 10 Nisan 1990, naskirina mafêن siyasi, civakî û çandî ji bo Kurdan û azadkirina sosyolog Ismail Beşikçi (li metnê ragihayı binêre).

KURDISTANA IRAQÊ

PARLEMENTA EWROPAYÊ IRAQÊ MEHKÛM DIKE

Di 4 Nisan 1990 de, Parlementa Ewropayê bi xurti û bi dengdana hema tevayiya endaman hukûmeta Iraqê ji bo van sedeman mehkûm kir : Qirkirina gelê kurd bi çekên şimîk, anîna unsurên çekê atomî û pelixandîna mafêن mirov li Iraqê (li metnê ragihandî binêre).

TIRKIYE PENABERÊN KURDISTANA IRAQÊ NEÇAR DIKE KU VEGERIN IRAQÊ
Li gora bangeke acil a Navenda Çandî ya Kurdi li Londonê, hin penaberên Kurdistanâ Iraqê ku di kampên Kurdistanâ Tirkîye de dijin neçar dibin ku vejerin Iraqê, ji bo ku hukûmeta tirkî heta nuha wan weka penaber (multecî) nas nake û ji wan re alikariya pêwist ji bo jîneke tebîl nade (li metnê ragihandî binêre).

KURDISTANA İRANÊ

SERSALIYA YEKEMİN A KUŞTINA DR A. QASIMLÛ

Di 13.7.1989 de, Dr Abdulrahman Qasimî, Sekreterê Giştî yê P.D.K. İranê, û her du hevalên wî, Abdullah Qaderî, niminendeyê partîyê li Ewropayê û Dr Fadel Resûl, ji Kurdistanâ Iraqê, ji aliyê merivên hukûmeta İranê li xaniyekî, li bajarê Viyen, hatin kuştin. Bi behana imzakirina lihevhatineke aşîtiyê bi P.D.K.İ. re, desthilatêr irani van her sê Kurdan kişandin nav vê feqê. Ev curma dewletê ya kirêt isbat kir ku hukûmeta İranê zimanê dyalogê nas nake. Berpirsiyaren otrişî ji ji xeyni derxistina caniyan tutiştî ne kir !

Dr Qasimî figureke siyasi ya kurdi ya mezîn bû. Meriveki gelek xwenda (wî nêzîki heşt zimanân zanî bû), gelek mirovi û dêmokrat, xwedîyê tecrubeke

mezin a siyasi, ew li hemi cihanê geriya ku pirsa trajik a kurdî bide nasin. Ew li hemi civatên ku ew nas dikir gelek dihat hez û rûmet kirin. Kuştina wî di demeke "dyalogê" de isbat kir ku ew meriveki aşitixwaz bû û ku bi çareya siyasi ji pirsa kurdî re bawer dikir. Mixabin ! Her çar hukûmetên ku Kurdistanê par kirine ji derveyi zimanê êrişê tênagihêjin tutiştî.

REWŞA İROYİN A KURDÊN YEKİTİYA SOVYETİ

Sê Kurdên Yekitiya Sovyeti : Timûrê Xelil Muradov, rojnamevanekî rojnama kurdî "Riya Teze" li Rewanê (Ervan), Aza û Afan Avdali, berpirsiyarên Navenda Çandî ya Kurdi li Moskovê, di meha Gulânê de hatin seredana me û ji me re nûçeyen Kurdên Yekitiya Sovyeti anîn.

Timûrê Xelil ne bitenê rojnamevan e. Ew gelek berpirsiyariyên din ji di warê çanda kurdî de digire ser xwe :

- Ew, bi Professor Şerkoyê Xudo Mihoyî re, berpirsiyarê kovara Navenda Çandî ya Kurdi li Moskovê ye.
- Ew yek ji berpirsiyarên ku fêrên kurdî yên zarokan, li Rewanê, didin.
- Ew di rûpelên rojnama Riya Teze de, bi Prof. Çerkezê Reş re, fêrên kurdî bi tipêñ latini diweşine. Ew bangî Kurdên Ewropa Rojava dike ku bibin kiryarên vê rojnamê. N° fîhrîsta wê 69124 e û di kataloga navneteweyî ya rojnaman de hatiye qeyd kirin.
- Ew yek ji 9 endamên Komela Çandî ya Kurdi li Rewanê ye.
- Ew endamê Yekitiya Rojnamevanê Yekitiya Sovyeti ye.

Em li vê derê gotara ku wî ji bo vê bultenê nivisiye diweşinin :

Pêrêstroyka ci ji Kurdên Soviêtistanêre anî ?

Ev pirsa gişk didin, ji her çar perçen Kurdistanê girti hetani milionekek zêdetir Kurdên Awropa. Bersiva vê pîrsê bi gotarekê nabe ji, ango nayê dayin, lê disa ji bi kurtî bêjim.

Gotina pêrêstroyka bi xwe dide kivşê "nuhkîrin-nujenkîrin". Ango, jîyana xwe her kes gerekê bi kar û xebatê bide guhêrandin. Eger em kin bêjin fîrsenda ku pêrêstroyka daye û karkirina bi şeref her mîleteki, her insanekî dikare di warê politik, aborî, çande û h.w.d. pêşxe.

Vi alîda nava Kurdên Soviêtistanê, xwezma yên Armênia, guhartinê pak bûne : wek, piştî hatina berpirsiyarê rojnama "Rya teze" - ye nuh - Tîtalê Efo, rojnama me bû ya gel û ji bo gel. Eger guhartinê di nava rojnama meda hinekava kêm tê xuyanikîrin, ew ji ji wêye, ku tenê serek hatiye guhartin, lê xebatkarên kevin mane di ciyê xweda û wek berê kar dîkin. Beri çend meha me gazî hemû roşinbirêñ xwe kir, bona ewana ser mesela nuhkîrina rojnamê bir û baberiyêñ xwe bêjin. Ewana hatin, gotin û me ji gotinê wan çap kirin ("R.t." N°27), lê dîsa ji çend miqalêñ kîrhatî û kardar hatin çapkîrin, wek : ser konferansa Bremenê, Newrozê, dersêñ zimanê kurdiyi bi tipêñ latini (her meh didin), ser Helebçê, dinê êzidiya, gundêñ Kurda, jîyana Kurdên komarêñ Soviêtistanê, ji rûpelêñ kovar û rojnamêñ Kurdên Awropa, miqale û helbestêñ mîletperweri, deng û basêñ Kurdistan û h.w.d.

Bi alikariya birayêñ ermeni em gihiştine gelek açixî û destanîna. Hema herdu

salên dawî li ser Kurdan filmeke 70 deqeyî hate kişandin, bajarê Yêrêvanêda dibistaneke bo zarokên Kurda hatiye vekirin, li ku 150 zarêñ kurd hini xwendin û nivisara kurdi dibin, hevaleki kurd li Komitêa Navbendi ya PK Ermenistanêda wek nonerê Kurda kar dike, ji xwe berê-pasêda li bal me pêlaweşa (radio) kurdi (herro 1.5 sehet), para kurdzaniyê li Înstituya Rohilatzaniyê ya akadêmia Ermenistanêye ulma (zanyarı) heye, pirtûkên kurdiye bedewetiyê, ên dersa û ulmi çap dibin, têatro û çend komikên folklori hene, şev û civinêñ kurdi dibin. Li Qazaxistanê û Gürçistanê dersêñ zimanê kurdi didine zaroka, li Moskow Navbenda çanda kurdi hatiye vekirin, sê kes têda kar dikin, 19 kes ji - ji 8 komarêñ Soviêtistanê - hemi ji Kurd, endamin. Ew navend zûtirekê wê kovara xwe derxe bi rûsi û kurdi (bi tipêñ latini). Dewlet alikariya wan dike, lê alikariya hemi Kurdêñ dilsoz ji pêwiste.

Li Yêrêvanê oma kurdiye "Ro" hatiye çêkirin, ku wê bi pêşxistina çande, lîtératûr, folklora kurdiva mijûl bibe.

Lê hinek kesa gotinêd Pêrêstroyka û Glasnost bi awayê xwe fêm kir. Anglo, hineka tirê (qey), ku wê her tişt bi xwe bê û her tişt destfîre. Vê yekêra girêdayî, dultiretik û dilsozi di nava gelê meda hatiye çêkirin. Sebabê wê ji ew komika êzidiyane, ku li Yêrêvanê hatiye çêkirin û dibêjin, ku êzidi miletteki basqeye û ne Kurdin. Raste, di nav wanda ser hev 2-3 roşinbirêñ kurd hene, lê wana hinek karêñ dijî miletê kurd kirin. Wek, rojnameke ermenida nivisandin (bi desti ulmdareki ermeni), ku êzidi, zaza û hela malbeta Rojki (Rojkanî) ji ne Kurdin. Ez bi xwe ji malbeta Rojkiya me û ji malbeta Şeref xanê Bitlisî me, lê sedi-sed Kurdim. Ji 24 gundêñmeye Kurda tu gundek ne bi wanrene, 99% roşinbirêñ kurd û milet ne bi wanrene. Lê eger ew bi xwe dibêjin, ku ne Kurdin, em vê yekê qebûl dikin û em naxwezin, ku yêñ wek wana ji miletê me bin.

Daxaza mine here mezin ji hemi komele, rêxistin, institûyêñ kurdi yêñ Awropa ewe, ku karê we bighîje me, haya me pê hebe, û karê me ji bighîje we., ji ber ku miletê kurd gişk xwedîyê çandekê, lîtératûrekê, folklorekê ye. Ji bo vê ji karê hin mezintir pêwiste. Înstitûya Brukselê ya kurdi ji bo geleka dikare bibe nimûneyeke baş.

Mixabin ku li Azerbaycana Soviêtistanê bona Kurda tişték tune. Hela serda ji, tiştê heyî ji kor û pûç kirin. Wek, sala 1923-a otonomia Kurdistana Sor hebû, rojname û dibistan kurdi bûn, 42 hezar Kurd hebûn, ku iro gerekê bûlbûna weke 200 hezar, lê iro tişték nine, û Kurd ji bi resmî tunene.

3.5.1990

WEŞANÊN FIROTINÊ

WEŞANÊN ENSTITUYÊ

	F.B.
Bultena agahdariyê (bi zimanên cihê)	50
Dossier Kurdistan (bi fransî)	200
Dossier Koerdistan (bi hollandî)	200
Kurdistan File (bi ingilizî)	200
CEMIL PAŞA Ekrem, Muhtasar Hayatım (bi tirkî)	200
Têkoşer (kovara sêmehî, heta N° 43)	50
Bilan 1988	100
Info-blad 1988	100
Koerdistan, Beknopt overzicht van de geschiedenis	80
Kurdistan, quelques notes sur la vie économique et culturelle	60
FERHO M. Derwêş, Kurdi-Tirkî (ferhengok)	50
TORÎ Nêrgiz, Kawa Efsanesi (bi tirkî)	150
Kasêta hozan Birader : Evdalê Zeynê	200

WEŞANÊN DIN

BI KURDİ

Pirtûk

AHMED Feqir, Diwana Reş I	250
BOZARSLAN M. EMIN, Jin	1000
BAKSI Mahmut, Hêlin	280
BAKSI Mahmut, Zarokên Ihsan	280
BEKIR Mihemed, Hawar	750
BEYAZİDÎ M. Mahmut, Adetên Kurdistan	120
CEWERÎ Firat, Dê Şêrinê	180
CEWERÎ Firat, Girtî	350
ENSTITUYA KURDİ YA PARİSE, Danezana Gerdûni ya Mafêن Mirov	250
FERHO M. Derwêş, Dengê Roja Dil	180
FERAT Selim, Biji Kurdistan "Eş"	200
KELEŞ Babaê, Nişanî	100
KOMELA KARKERÊN KURDISTAN, Kilam û stranên me	100
IZOLÎ D., Lêgerinên li Kurdistan	100
LESCOT Roger, Çirokên Kurdi	600
MIRAD Xelil, Moriyê Nenê	100
MÊVAN, Bêbextî	200
REŞİD Tosin, Siyabend û Xecê	100
SOREKLÎ Şahinê B., Em û Pirsa Me	200

SOREKLÎ Şahinê B., Wendabûn	200
ŞAKELÎ Amanc, Zardaxana	200
TEYRAN Feqê, Sêx Sen'an	300
TORÎ, Qolinc, Çirokên kurdi	120
TORÎ, Diroka Kurda	150
TORÎ, Şilan	200

UZUN Mehmet, Tu	240
UZUN Mehmet, Mirina Kaleki Rind	600
ZAZA Nîreddin, Destana Memê Alan	150

Bulten û kovar

Enstituya Kurdi ya Parisê, Bultena agahdariyê	70
Enstituya Kurdi ya Parisê, Hêvi (kovar)	280
Kurmancî (ragihana kovara Hêvi)	bê pere
Berhem	150

Sêlik, kasêt û kartêن postê

Unesco collection, Kurdish Music I	400
Gulistan, My heart is in Kurdistan	400
Kasêt	200
Kartên postê	20

Filmêن vidéo

Newroz-festival	800
ŞIVAN, Kine Em	500
Yılmaz Güney û welatê wî	500

BI FRANSI

Pirtûk

BLAU Joyce, Le Problème Kurde	150
BACHAR, Catalogue de peinture	100
Les Kurdes et le Kurdistan, ouvrage collectif sous la direction de Gérard Chaliand	280
KUTSCHERA Chris, Le Mouvement National Kurde	1000
VANLY Ismet Chériff, Le Kurdistan Irakien	850

Kovar û bulten

Grip-Informations, A vos masques ! Les armes chimiques reviennent !	150
Institut Kurde de Paris, Studia Kurdica	200
Institut Kurde de Paris, Bulletin d'information	70

BI HOLLANDİ

Koerdisch Centrum, Arnhem, Het leven van de Koerden	120
FERHO M. Derwêş û CAVENTS Gerd, Cigerxwin, Poëzie uit Koerdistan	180
FERHO Medeni, Lied der Aarde	130
JAMIL Pervine, De Koerdische literatuur, P.E.N.-Tijdingen N° 15	100
VANDEWIJER Ina, Het Zilveren Ei	50
ZANDERS Jean Pascal, Kent Turkije de Koerden ?, Bindteken N° 14	100

BI İNGİLİZİ

Committee on Foreign Relations, United States Senate, Chemical Weapons use in Kurdistan	100
Info-Türk, Black book on the militarist "democracy" in Turkey	800
ZANDERS Jean Pascal, Chemical weapons proliferation, Vredesonderzoek N° 4	150

BI ALMANI

Ausstellung Im übersee-Museum Bremen, Alltagskultur der Kurden	50
TOPAL Riza - ein kurdischer Maler	350
TATORT, Kurdistan	50

BI TIRKİ

BAKSI Mahmut, Şivan'ın Sevdası	200
INSTITUT KURDE DE PARIS, Studia Kurdica	200
KAYA Şerafettin, Diyarbakır'da İskence	240

TORİ Welatê, Birlikte olduğumuz halklar	150
TORİ Nârgiz, Kürtlerde sanat II	200

INSTITUT KURDE DE BRUXELLES

Bruxelles, le 23.4.1990

CAMPAGNE DE SOLIDARITE EN FAVEUR DU SOCIOLOGUE TURC

ISMATL BEŞİKÇİ

Membres d'Honneur :

ALALOUF Mateo
ANCIAUX Robert
BASTENIER Albert
COPPIETERS Maurits
CREUZ Serge
DASSETTO Felice
DE KOCK Marc
DELVAUX André
EISENDRATH Henri
HOUTART François
HUMBLET Jean-Emile
JOSPA Yvonne
LEFIN Paul
MARTENS Albert
MERTENS Pierre
ROOSENS Eugène
SCHEINERT David
SOMVILLE Roger
THOMAS René
VAN BRUIJNSEN Martin
VAN PAEMEL Monika
ZANDERS Jean Pascal

Chers amis,

Le sociologue turc Ismaïl Beşikçi est une personnalité très connue en Turquie et dans le monde. A cause d'une thèse scientifique dans laquelle il prouvait l'existence du peuple kurde et qu'il avait présentée en 1969, il fut chassé de l'université et détenu dans la prison de Diyarbekir en juin 1971. Il fut libéré en 1974, puis arrêté de nouveau en 1978, condamné à 25 ans de prison et transporté dans une dizaine de prisons turques. Il fut libéré le 25 mai 1987, en application d'une loi permettant la libération des prisonniers qui ont purgé 40% de leur peine. Au total, Beşikçi passa 10 ans et 10 mois en prison sans avoir fait de politique et uniquement pour avoir affirmé scientifiquement l'existence du peuple kurde ! Sa libération n'aurait d'ailleurs pas pu avoir lieu sans une grande pression internationale.

Aujourd'hui, Beşikçi est de nouveau en prison ! Depuis le 11.3.1990, il est détenu à la prison d'Istanbul à cause d'un nouvel ouvrage qu'il vient d'écrire "Kurdistan, une colonie".

Nous vous prions, chers amis, d'intervenir immédiatement auprès du président de Turquie et de lui demander la libération immédiate du Professeur Beşikçi :

M. Turgut OZAL
Président de la République de Turquie
Ankara
TURQUIE

Nous vous remercions infiniment de votre solidarité et vous envoyons, chers amis, nos salutations les meilleures.

Pervine JAMIL
Présidente

13 March 1

TURKEY: THE CASE OF DR. ISMAIL BEŞİKÇİ

The Turkish sociologist and writer Ismail Beşikçi, who has been adopted three times by Amnesty International as a prisoner of conscience because of his writings on the Kurds in Turkey, was rearrested in Istanbul on 12 March 1990. He was summoned from Ankara, where he has lived since his release in May 1987, to the State Security Court in Istanbul in connection with his most recent book, entitled Kurdistan: The Colony between the States. The book was published by Alan Publishing House, Istanbul, in February, and was confiscated immediately. On 12 March, Ismail Beşikçi was charged under Article 142/3 of the Turkish Penal Code, which proscribes making "separatist propaganda", and transferred to Sağmalcılar Prison, Istanbul. Alan Publishing House is also facing prosecution.

Turkey has a Kurdish ethnic minority estimated to be some 10 million people, which is not officially recognized by the authorities. Even the right to enjoy a separate cultural identity has been denied by successive governments, and the public use of the Kurdish language is prohibited. The Kurdish population lives mainly in southeastern Turkey. In the past two years the Kurdish question has been discussed more and more openly in the press, in parliament and in public events, meeting with official sanctions in some cases.

Ismail Beşikçi, 51, served three terms of imprisonment in connection with his writings on the Kurds. He was first imprisoned in 1971, convicted of making propaganda for separatism, and adopted by Amnesty International as a prisoner of conscience. He was released in 1974 following a general amnesty. In 1979 he was tried and sentenced to three years' imprisonment for "conducting propaganda aimed at weakening the national unity of Turkey, and for insulting the memory of the founder of modern Turkey, Kemal Atatürk". After having served this sentence he was released in April 1981, only to be rearrested in June because of a letter he had written from prison to the President of the Swiss Writers' Association, in which he referred to the situation of the Kurds in Turkey. A copy was found in the prison after his release. Deemed to have harmed Turkey's reputation abroad by this letter, which had not been made public at the time the trial took place, he was sentenced to 10 years' imprisonment. Having served six years, he was released in May 1987 on remission for the remainder, which would be for life any new conviction.

Ismail Beşikçi, who never advocated violence in his writings, is considered to be a prisoner of conscience and his imprisonment to be in violation of his right to freedom of expression, as set out in Article 10 of the European Convention on Human Rights, to which Turkey is a State Party. Amnesty International is appealing for his immediate and unconditional release.

UPDATE 19 APRIL 1990

The first hearing in the trial of Ismail Beşikçi before Istanbul State Security Court on 18 April was attended by an Amnesty International observer. He learned that three books by Ismail Beşikçi had been confiscated and that there were separate indictments for the first two books, each charging the author under Article 142/3 with "making separatist propaganda". Article 142/3 carries on conviction a sentence of five to 10 years. A third indictment may also be prepared and all three eventually combined into one. The second book, for which the author is indicted, is entitled Bilim-Resmi Ideoloji, Devlet-Demokrasi ve Kürt Sorunu (Science Versus Official Ideology, State Versus Democracy and the Kurdish Question) and the third carries the title Bir Aydin, Bir Orgüt ve Kürt Sorunu (An Intellectual, An Organization and the Kurdish Question). In view of the long prison sentence demanded, the court rejected the lawyers' application for provisional release. Ayşe Zarakolu, the owner of Alan Publishing House, which published all three books, is standing trial together with the author on identical charges, but she remained free. The next hearing is scheduled for 15 May.

5. Droits de l'Homme

- a) Résolution commune remplaçant les docs. B3-963, 964, 965, 967, 1020 et 1035/90

RESOLUTION

sur la Turquie

Le Parlement européen,

- A. considérant que la situation des droits de l'homme et des minorités en Turquie a constitué pour la Commission des Communautés européennes une raison importante pour émettre, en son temps, un avis négatif sur l'adhésion de la Turquie à la CEE,
- B. considérant que les problèmes les plus importants qui se posent en matière de droits de l'homme en Turquie sont causés par l'emploi qui est fait des articles du code pénal turc qui, tels que les articles 141, 142 et 163, touchent à la liberté d'organisation et à la liberté d'opinion,
- C. considérant que selon de nombreux rapports récents notamment d'Amnesty International et d'Helsinki Watch, la torture des prisonniers pour obtenir des aveux est encore très répandue en Turquie,
- D. considérant que le gouvernement turc a ordonné, il est vrai, de limiter la période d'isolement des détenus dans les postes de police, période au cours de laquelle des sévices sont fréquemment commis, mais que les fonctionnaires de la justice ne s'en tiennent pas à cette directive,
- E. considérant que, depuis longtemps déjà, le gouvernement turc envisage de modifier ou de supprimer les articles 141, 142 et 163 du code pénal mais qu'il n'a toujours pas présenté de proposition formelle au parlement turc,
- F. considérant que le parlement turc s'est montré sensible aux critiques qui lui ont été adressées par l'opinion publique internationale à propos de la situation des droits de l'homme en Turquie et qu'il a institué une commission parlementaire qui s'occupera exclusivement de l'amélioration de la situation des droits de l'homme,
- G. considérant que, le 9 avril de cette année, le gouvernement turc a arrêté une décision ayant force de loi, aux termes de laquelle, sous le couvert de la lutte contre le terrorisme, la liberté de presse a été sérieusement limitée et des mesures continuant de porter atteinte aux droits de l'homme, telles que l'interdiction du droit de grève et des mesures d'expulsion, peuvent être prises,
- H. considérant que le sociologue turc Ismail Besikci a été arrêté le 12 mars 1990 en raison de son livre intitulé "Le Kurdistan, une colonie partagée entre Etats" qui a été confisqué pour "propagande séparatiste".

- I. préoccupé par le fait que plus de 300 manifestants ont été arrêtés lors des manifestations du 1er mai à Istanbul et que les forces de l'ordre ont molesté les travailleurs qui manifestent partout en Turquie ;
1. demande la suppression des articles 141, 142 et 163 du code pénal turc ;
 2. estime que la suppression des mesures d'isolement des détenus dans les postes des police peut constituer la contribution la plus déterminante à la disparition de la torture dans les postes de police turcs, ainsi qu'à une amélioration majeure de l'image de la Turquie dans la Communauté et dans le monde ;
 3. exprime sa profonde réprobation pour la sanglante répression qui s'est abattue sur les manifestants du 1er mai et invite les autorités turques à lever l'interdiction qui pèse sur la commémoration de la fête des travailleurs et à libérer les manifestants arrêtés ;
 4. se félicite de la libération de Kutlu et Sargin et forme l'espoir que le peuple turc lui-même sera mis en mesure de décider du sort du parti communiste qu'ils dirigent, en l'occurrence lors des prochaines élections ;
 5. espère, à bref délai, la libération de Ismail Besikci et de tous ceux qui, pacifiquement, ont fait usage du droit à la liberté d'expression ou d'organisation ("prisonniers de conscience") ;
 6. estime que seule la reconnaissance des droits politiques, sociaux et culturels de la minorité kurde de Turquie rend la cohabitation possible dans les provinces du Sud-Est ; en appelle au gouvernement turc pour qu'il cesse de réprimer et de considérer plus longtemps comme des actes délictueux les manifestations pacifiques de l'identité kurde ;
 7. estime qu'il convient d'abroger sur-le-champ la décision gouvernementale du 9 avril 1990, contraire aux droits de l'homme ;
 8. condamne les actions terroristes ;
 9. souhaite vivement des progrès entre les parties en présence afin qu'elles renoncent à la violence et envisagent une solution pacifique et démocratique au problème de la minorité kurde ;
 10. charge son Président de transmettre la présente résolution au Conseil, à la Commission, au gouvernement et au parlement turcs.

RESOLUTION

sur l'Iraq

Le Parlement européen,

- A. considérant la politique de massacres pratiquée par le régime irakien à l'encontre du peuple kurde et rappelant notamment les bombardements chimiques effectués par l'aviation irakienne sur la population civile d'Halabja, le 17 mars 1988, qui causèrent la mort de 5.000 personnes,
- B. considérant la responsabilité qui incombe aux Etats étrangers qui ont équipé et équipent encore l'armée de Bagdad de matériels offensifs destructeurs dans la politique de massacre dont est victime le peuple kurde,
- C. profondément choqué par le décret du Conseil du commandement révolutionnaire irakien, publié le 28 février 1990, qui abolit tout châtiment pour les hommes qui tuaient des femmes adultères faisant partie de leur famille (mère, filles, soeurs, tantes, nièces ou cousines),
- D. rappelant l'exécution, le 15 mars 1990, de M. Farzad Bazoft, journaliste de la presse britannique, sur ordre de Saddam Hussein,
- E. considérant avec gravité la tentative irakienne d'importer des composants d'armes nucléaires, révélée à Londres le 28 mars 1990, qui confirme les intentions du régime irakien de se doter de l'arme nucléaire bien qu'il soit partie prenante du traité international de non-prolifération nucléaire,
- F. dénonçant la déclaration de Saddam Hussein, en date du 2 avril 1990, où il est fait mention de la menace d'utiliser des armes chimiques contre la population de l'Etat d'Israël,
- G. rappelant ses nombreuses résolutions antérieures sur les violations des droits de l'homme en Irak,
- 1. condamne le régime de Saddam Hussein pour son attitude agressive à l'égard des pays étrangers et de la population irakienne, particulièrement pour les massacres perpétrés à l'encontre du peuple kurde ;
- 2. insiste sur le fait que les Etats membres doivent impérativement, par l'intermédiaire des ministres des Affaires étrangères réunis dans le cadre de la coopération politique européenne, étudier des moyens d'empêcher l'Iraq de se doter d'armes nucléaires, au mépris des engagements qu'il avait pris aux termes du traité de non-prolifération nucléaire, et présenter des propositions en ce sens lors du contrôle de l'application du traité qui doit avoir lieu en août 1990 ;
- 3. invite tous les Etats membres à interdire immédiatement l'exportation et la livraison à destination de l'Iraq de tout matériel nécessaire à la production d'armes de destruction massive ;

4. invite le Secrétaire général des Nations unies à engager les démarches pour que soit convoqué dans les meilleurs délais le Conseil de sécurité, pour étudier les modalités d'une réponse adaptée de la communauté internationale aux dangers que fait peser le régime irakien sur la sécurité du monde ;
5. invite instamment, dans ce contexte, les Etats membres à promouvoir une coopération avec d'autres Etats, en particulier des membres du Conseil de sécurité, disposés à envisager des mesures communes pour empêcher l'Irak d'acquérir de nouvelles armes de destruction massive ;
6. demande au Conseil et aux ministres des Affaires étrangères réunis dans le cadre de la coopération politique européenne de prendre les mesures appropriées à l'égard de l'Irak ;
7. charge son Président de transmettre la présente résolution à la Commission, au Conseil, aux ministres des Affaires étrangères réunis dans le cadre de la coopération politique européenne, aux gouvernements des Etats membres au Secrétaire général des Nations unies et au gouvernement irakien.

URGENT APPEAL

KURDISH REFUGEES IN TURKEY

Kurdish refugees from Iraq currently in towns in Turkey have sent out an urgent appeal for help as they face removal back to Iraq.

A large number of Kurds, of whom we have 73 names and UNHCR file numbers, were told by the UN on 28th March that the UN could no longer assist them and that had to make their own way out of the country. The implication of this is that the UNHCR has not been able to resettle them elsewhere and that the Turkish Government is not willing to allow them to remain in Turkey.

The refugees see this as act of a conspiracy between Turkey and Iraq to send all Kurdish refugees back to Iraq. Their presence in Turkey is a permanent reminder of the fact that the Iraqi regime used chemical weapons against them in 1988. For their part, the Turkish Government has always refused to accept them as fully-fledged refugees and has deliberately obstructed attempts by international humanitarian organisations to assist them.

The fate of those who are forcibly returned to Iraq can only be imagined. However, recent events can leave no doubts in the minds of politicians and international bodies that the regime in Iraq is ruthless in its abuse of human rights.

The letters received from the refugees in Turkey states that in addition to the persons named many women and children are involved.

We would urge you, therefore, to raise this matter immediately with your local branch of the UNHCR, politicians and your government so that pressure can be put on Turkey not to force Kurdish refugees back into Iraq and that western governments at least make every effort to offer resettlement to a group of people who have already endured so much hardship and suffering.

The 20 days deadline is due to expire on 16th April 1990.

Kurdish Cultural Centre
14 Stannary Street
London SE11 4AA

Kurdish Relief Association
244A Upper Street
London N1 1RU

<u>NAME</u>	<u>UNHCR CASE NO.</u>	<u>MARITAL STATUS</u>
1- Ruzgar Amin	A- 1647	Single
2- Kawa Mahmud	M- 1567	=
3- Cevher Ahmed	A- 1659	=
4- Azad Osman	O- 158	=
5- Hamid Mustafa Farid	H- 805	=
6- Jamal Salih	S- 1432	Married
7- Zana Suran	A- 1640	Single
8- Shirzad Salih	S- 1421	Single
9- Tahir Osman Ali	O- 159	Married
10-Sabah Ali Muhammad	A- 1669	Single
11-Shura Abdulrahman	A- 1858	=
12-Hacer Ahmed	A- 1660	=
13-Vehap Abdulrahman	A- 1661	=
14-Houzad Abbas Said	A- 1648	=
15-Muhamed Abdull Karim	A- 1670	=
16-Fakher Nayel	H- 579	=
17-Muhamed Ali	A- 1671	=
18-Kamaran Hassan	H- 799	=
19-Omer Mohamed	M- 1578	=
20-Hiya Kosrad Said	K- 830	Married
21-Niyazi Muhammad Said	M- 1575	Single
22-Muhsin Ibrahim	I- 168	Married
23-Mahdi Michel Khorshid	M- 1581	Single
24-Gebrail Michel Khorshid	M- 1583	Married
25-Neriman Mustafa	M- 1562	=
26-Muhamad Amin Kadir	K- 823	=
27-Sinan Ismail	I- 362	Single
28-Salih Nejat Ismail	H- 580	Married
29-Obeydullah Nory	H- 578	Single
30-Hamdi Fazil Sertip	F- 412	=
31-Jamila Ahmed Aziz	A- 1649	Married
32-Sami Sabir Ismail	S- 1477	=
33-Sirvan Hama Rashid	H- 822	Single
34-Abdul Karim Golam Raza	G- 813	Married
35-Farhang Mohammad Ismail	M- 1623	=
36-Arii Mohammad Mahmoud	M- 1616	Single
37-Araz Mohammad Mahmoud	M- 1619	=
38-Kamaran Kamil Salh	K- 853	=
39-Rauf Hama Sabir Dervish	H- 828	=
40-Hamid Abdul Rahman	A- 1711	Married
41-Berzan Ahmad Osman	A- 1716	Single
42-Jasim Nejbel Kerim	M- 1618	=
43-Morteza Gholam	G- 615	=
44-Jafar Gholam	G- 614	=
45-Lokman Hashm Kalil	H- 823	=
46-Najah Saeed Hashim	S- 1461	=
47-Vesan Ali Aziz	A- 1713	=

Con/.

NAME	UNHCR CASE NO.	MARITAL STATUS
48-Rizgar Osman Khadir	O- 165	=
49-Sharif Ahmaed	A- 1740	=
50-Sahan Aodeh Maser	A- 1608	=
51-Farid Mahan Zodon	-----	=
52-Younes Karim Jabir	K- 816	=
53-Kamaran Bukir Husaen	B- 616	=
54-Anes Ali Mahde	A- 1739	=
55-Kild Sleman Ebrihm	S- 1544	=
56-Latif Mohammad Sabir	M- 1624	=
57-Rizgar Osman Mohammad	-----	=
58-Hashm Hussain Selman	S- 1416	Married
59-Adnan Abd Ali	A- 1715	Single
60-Jemal Ebrahim Abbas	E- 381	=
61-Kalil Mohammad Rashid	-----	=
62-Saied Ahmad Mohammad	-----	=
63-Sardar Aziz Sulaiman	A- 1745	Married
64-Hori Mohamad Hussain	M- 1649	Single
65-Fatima Ali Hassan	A- 1747	Married
66-Goli Aziz Sulaiman	-----	Single
67-Salam Salih Noaman	S- 1451	Married
68-Rizgar Khalil Ismaiel	K- 849	Single
69-Mamat Khalil Ismaiel	K- 847	=
70-Nawroz Khalil Ismaiel	K- 848	=
71-Khalil Ismaiel	K- 173	Married
72-Kamaran Khalil Ismaiel	K- 850	=
73-Kawa Khalil Ismaiel	K- 851	Single

ACTION URGENTE

AMNESTY INTERNATIONAL Belgique Francophone, 9 Rue Berckmans, 1060 Bruxelles

pour que des réfugiés kurdes l'Irak soient pas renvoyés contre leur gré en Irak par les autorités turques.

Tel.: 02/538.81.77

U 184/90

Cher Docteur Lohse,
Merci d'envoyer 1 télégramme, télex ou fax à l'autorité
CRAINTRE DE REFoulement indiquée d'1 croix et de com-
URQUIE : Risques de refoulement vers l'Irak - muniquer 1 copie de votre envoi à
Londres, le 18 mai 1990 l'ambassade
de Turquie

EXTERNE

Amnesty International a reçu des informations faisant état d'affrontements entre des Kurdes irakiens et les autorités locales turques au camp de Mardin en Turquie le 12 mai 1990. Plusieurs personnes, dont six dirigeants du comité de réfugiés, auraient été arrêtées. Amnesty International craint que cet incident ne serve de prétexte au refoulement immédiat vers l'Irak des détenus et d'autres réfugiés du camp ayant participé aux batailles. L'organisation appelle au gouvernement turc pour obtenir l'assurance que les détenus ne sont pas renvoyés en Irak contre leur volonté.

Selon les informations reçues par Amnesty International, des troubles auraient éclaté au camp de Mardin entre des Kurdes irakiens et des personnes soupçonnées de "collaboration" avec les autorités irakiennes et turques. Le gouverneur de la province de Mardin, Ahmet Nevruz, ainsi que les forces locales de sécurité, seraient intervenus pour mettre fin aux combats. Des affrontements se sont produits entre les Kurdes irakiens et les forces turques de sécurité. Des coups de feu auraient été tirés sur la foule et des manifestants auraient été battus. Des renforts, (forces de sécurité supplémentaires et transport de personnel armé) auraient été conduits au camp, lequel a, par la suite, été bouclé. Un couvre-feu a été instauré et l'eau et les communications téléphoniques auraient été coupées.

Des Kurdes irakiens dont on ignore le nombre auraient été frappés et arrêtés par les autorités turques en rentrant au camp après leur travail. Six membres du comité des réfugiés Kurdes irakiens auraient également été arrêtés.

Amnesty International craint que les détenus ainsi que d'autres personnes soupçonnées d'avoir pris part aux désordres, ne soient refoulés de force vers l'Irak pendant qu'une amnistie officielle en faveur des Kurdes est en vigueur. Par le passé, Amnesty International a reçu des informations selon lesquelles des Kurdes irakiens, qui étaient rentrés en Irak à la faveur de semblables amnisties, avaient "disparu" alors qu'ils étaient en état d'arrestation, avaient été torturés ou sommairement exécutés. L'organisation craint que de semblables violations des droits de l'homme ne se produisent à nouveau et elle s'inquiète particulièrement de l'absence de contrôle international du processus de rapatriement.

L'Irak reconnaît la possession d'armes chimiques

Le président irakien Saddam Hussein a reconnu lundi pour la première fois que son pays était en possession d'armes chimiques binaires sophistiquées. Mais il a démenti les informations britanniques et américaines selon lesquelles Bagdad posséderait l'arme atomique. Saddam Hussein a déclaré lundi que l'Irak détruirait « la moitié d'Israël si ce pays tentait « quoi que se soit » contre lui, l'arme chimique lui permettant de se défendre contre toute agression. Israël n'a pas tardé à répondre à ces propos, déclarant qu'en cas d'agression, elle réagirait « dix fois plus fort ». (AP et AFP.)

Le Soir, 3.4.1990

Irak : arrestation d'un proche de la SRC

Un scientifique domicilié en Belgique, Christopher Cowley, a été arrêté mercredi en Grande-Bretagne, ont annoncé les douanes britanniques. Il travaillait pour une société étroitement liée à la Space Research Corporation (SRC) impliquée dans l'affaire du « canon géant » destiné à l'Irak.

Le Dr Christopher Cowley, dont la nationalité n'a pas été précisée, est la première personne arrêtée en Grande-Bretagne depuis la découverte de huit tubes suspects à bord d'un cargo en partance pour l'Irak, le 11 avril dernier, dans le port de Middlesbrough (nord-est de l'Angleterre).

Amalgamated Trading Industries

Il était employé par la société Amalgamated Trading Industries (ATI), étroitement liée à la SRC du Dr Gerald Bull, un spécialiste canadien des « canons géants », assassiné dans des circonstances mystérieuses le mois dernier à Bruxelles.

Le Dr Cowley, qui comparaîtra jeudi devant un tribunal de Sheffield (centre de l'Angleterre), « s'est rendu de son plein gré » aux autorités britanniques chargées de l'enquête sur l'affaire du « canon géant », ont précisé les douaniers. Il est officiellement inculpé d'avoir contrevenu aux règlements concernant l'exportation de marchandises, indique-t-on de même source.

Commission d'enquête parlementaire

Un chauffeur de camion britannique, Paul Aswell, 26 ans, a, rappelle-t-on, été arrêté la semaine dernière à Patras, en Grèce. Les douaniers grecs ont découvert sur son camion des tubes d'acier destinés à l'Irak et faisant partie du « canon géant » selon les autorités britanniques.

Le ministère britannique du Commerce et de l'Industrie, chargé de délivrer les licences d'exportation, a annoncé mercredi qu'une commission parlementaire allait être mise en place pour enquêter sur toute l'affaire. (AFP.)

Le Soir, 26.4.1990

Canon géant pour l'Irak : SRC dissoute, PRB citées, la polémique bat son plein

Michael Bull, le fils du fondateur américain assassiné le 22 mars dernier à Uccle, est formé : ni la société SRC (Space Research Corporation), que dirigeait son père, ni aucun des sociétés de son holding, ni aucun membre de sa famille ne sont au courant de ce qui se passe en Grande-Bretagne, où la polémique que s'est déclenchée hier à propos de la tentative de livraison à l'Irak (voilà l'ambiguïté dont ce pays est frappé) de tubes d'acier apparemment destinés à un « canon géant ». « SRC n'a jamais construit ou fait construire de canons géants », si même de pipe-line ! », nous a dit Michael Bull.

Rien le bol de cette histoire plus d'interêt — dans la famille — pour les marchés militaires ; pour que les marchés (polynucléaire) qui se concilient soient un jour exercitables. Bull soutient la clé sous le pavillon. « SRC est promise à la dissolution », nous a encore expliquée le fils du Gérard Bull dans une interview qu'on lire en sixième page.

Mais en Grande-Bretagne, la presse, le gouvernement et certains industriels se déchaînent. Entre autres en soutenant que la firme belge PRB (Fonderies réunies de Belgique) a reçu, en 1982, une commande d'un « canon géant » qui pourrait servir au « canon géant » des irakiens.

Nicolas Ridley, le ministre britannique du Commerce et de l'Industrie, lance (tardivement) un énorme cocorico : « Laissez-moi vous dire que je suis convaincu que nous avons pu empêcher l'Irak de construire son canon géant. Et c'est une grande victoire au détriment de ce pays ».

L'Irak empêché de construire un canon géant ? Pas sûr, suggère le quotidien *The Guardian* : les

huit tubes saisis juste avant de prendre la mer vers l'Irak faisaient partie de deux lots de vingt-sept pièces... dont tous les autres éléments sont déjà arrivés à destination.

Y avait-il, parmi ces éléments, des systèmes de propulsion fabriqués par la société belge PRB

(dont nous évoquons, en quatrième page, la faillite évitée de peu) ? Non, mais de justesse... explique en substance le procureur britannique Astre qui, en 1988, a racheté PRB (entre autres) sur avis favorable de M. Bull à la Société générale de Belgique.

Astre a, en effet, révélé qu'il

l'occasion de ce rachat, ses experts ont découvert, dans les cartons de PRB, une commande enregistrée en 1988 pour des projectiles d'une taille « inhabituelle ».

ALAIN GUILLAUME.

Suite en sixième page.

Les PRB ont échappé à la faillite

Cité parmi les firmes soupçonnées d'avoir reçu des commandes militaires au profit de l'Irak, la société PRB (Fonderies Réunies de Belgique) a échappé hier à la faillite. Un accord intervient entre son actuel (Astre) et son ancien propriétaire (Société Générale) lui ayant permis d'introduire au tribunal de commerce une requête en concordat avec poursuite d'activité. Le pari est ainsi évité pour le personnel de PRB venu manifester à Bruxelles, notamment devant le siège de l'entreprise. (Photo : MOYSARD.) Lire nos informations en quatrième page.

Canon pour l'Irak : SRC dissoute, PRB citées... Polémique ?

Voir début en première page.

La destination finale de ces obus aurait été l'Irak. Et les projets auraient, bien sûr, pu servir au « canon géant ». Astre affirme avoir signalé l'existence de cette commande aux autorités britanniques et avoir reçu l'autorisation, de PRB, que ces projets n'ont pas été livrés à leur acquéreur. Entre autres raisons... parce que la spécification de la commande était insuffisante.

Cher Géheim (qui contrôlait

PRB en 1988), on assurez, j'espère, que tous les contrats respectaient la réglementation belge et donc l'embergo sur les livraisons d'armes à l'Irak et à l'Iran. Ajoutez : « De toute façon, on (ndlr : Astre) n'achète pas une société sans connaître les contrats qui y existent. »

Un responsable de PRB interrogé hier soir dans ce contexte se contentait de tenir pour farfouiller l'idée de construire un canon géant, et donc toute cette histoire.

PRB, le ministère belge des Affaires étrangères, répondant aux informations provenant de Londres, s'est contenté d'affirmer qu'aucune vente de matériel militaire à l'Irak n'a été autorisée par le gouvernement belge. Il s'est aussi « diffusé » des allégations de la presse britannique, selon laquelle les gouvernements de Liège et de Bruxelles auraient détenu la preuve de l'existence de contrats pour la fourniture de super-obus à l'Irak.

AL.G.

« Construire un canon, un pipe-line pour l'Irak, nous ? Ah non... jamais ! »

Michael Bull ne marche pas ses mots. Pèle-mêle, il dénonce les assassins qui ont exécuté son père, les « allégations déguisésses » de la presse britannique, la mauvaise image faite scandaleusement à SRC.

- Pourquoi aborder SRC ?

- D'abord parce que plus aucun d'entre nous ne manifestait d'intérêt à exercer une activité dans le secteur de la défense. Nous avons tous des affaires, mais dans d'autres secteurs d'industrie. Ensuite parce que nous avons fait l'objet d'un paquet de menaces anonymes qui pèsent aussi sur notre personnel.

- C'est seulement la société belge qui va former ses parties ?

- Non, toutes. Nous sommes installés dans quatre ou cinq pays différents (ndlr : en Espagne, en Suisse, en Autriche, en Yougoslavie et en Belgique) et le groupe est chapeauté par une société holding, une offshore installée dans les îles britanniques.

- Mais c'est SRC qui a commandé les « tubes de pipe-line ».

Totalement faux. Aucun d'entre nous, aucun de nos associés, n'est associé à cette histoire. Nous ne savons rien de tout cela. Point à la ligne. Ah, si quelqu'un pouvait me montrer ces commandes, ces plages, ça m'intéresserait.

- Vous n'avez jamais collaboré avec PRB ?

- Si. Dans les années 70 PRB et SRC ont fait une joint-venture, qui s'est terminée en 81. Un divorce qui ne s'est pas passé à l'amiable. Après des années de séparation, nous avons fait plusieurs tentatives pour renouer des liens. Sans le moindre succès.

- Vous parlez extensément par un autre, SRC qui commerce avec l'Irak, votre père inventeur du « canon géant ». C'est beaucoup de hasard...

- Oui, beaucoup de coïncidence. Que voulez-vous que j'y fasse ? Mais le canon géant, c'était le projet (scientifique) Harp développé au Canada dans les années soixante. Une aberration d'un point de vue militaire tactique.

- SRC a commercialisé avec l'Irak ?

- Oui. Et avec l'Egypte, la Chine, la Grèce, la Turquie, l'Inde... SRC est une société « d'engineering conseil ». Pour les Iraniens, nous avons fait certaines analyses, nous avons donné des cours sur l'utilisation d'ordinateurs pour dessiner, d'autres cours — dans des usines — sur le contrôle de qualité des produits.

- Alors pourquoi ruer votre père ? Pourquoi ce que vous crouez être une « campagne » contre vous ?

- Je ne veux rien dire là-dessous. Sans prétendre que l'Irak est un idiot, j'attire seulement l'attention sur le climat (érosion

anti-irakien qui règne en Grande-Bretagne depuis plus d'un an et demi. Personne ne nous a rien demandé, en Grande-Bretagne, ces dernières semaines, vous savez ? À cinq reprises au moins, au cours des derniers mois, nous avons tenté d'avoir un contact avec le Foreign Office. Sans succès. Avec le Bureau du développement industriel en Irlande du Nord, nous avions un projet dans le domaine des matériaux composites pour l'aéronautique civile. Soudain, tout s'est arrêté, sans explication. On nous soupçonne de vouloir construire des missiles. Nous n'avons jamais pu nous défendre.

- SRC a commercialisé avec l'Irak ?

Oui. Et avec l'Egypte, la Chine, la Grèce, la Turquie, l'Inde... SRC est une société « d'engineering conseil ». Pour les Iraniens, nous avons fait certaines analyses, nous avons donné des cours sur l'utilisation d'ordinateurs pour dessiner, d'autres cours — dans des usines — sur le contrôle de qualité des produits.

- Alors pourquoi ruer votre père ? Pourquoi ce que vous crouez être une « campagne » contre vous ?

- Je ne veux rien dire là-dessous. Sans prétendre que l'Irak est un idiot, j'attire seulement l'attention sur le climat (érosion

anti-irakien qui règne en Grande-Bretagne depuis plus d'un an et demi. Personne ne nous a rien demandé, en Grande-Bretagne, ces dernières semaines, vous savez ? À cinq reprises au moins, au cours des derniers mois, nous avons tenté d'avoir un contact avec le Foreign Office. Sans succès. Avec le Bureau du développement industriel en Irlande du Nord, nous avions un projet dans le domaine des matériaux composites pour l'aéronautique civile. Soudain, tout s'est arrêté, sans explication. On nous soupçonne de vouloir construire des missiles. Nous n'avons jamais pu nous défendre.

Propos recueillis par ALAIN GUILLAUME.

Canon pour l'Irak : Londres prévenu depuis juillet ?

Le Dr Christopher Cowley, ingénieur métallurgiste inculpé dans le cadre de l'affaire du « canon géant » irakien, a été placé hier en détention provisoire après avoir brièvement comparu devant un tribunal de Sheffield (nord-est de l'Angleterre).

Par ailleurs, selon un responsable du Parti travailliste, le gouvernement de Londres aurait eu connaissance d'un programme irakien de construction de nouveaux systèmes d'armes dès juillet 1989.

Pour rappel, le Dr Cowley, âgé de 51 ans et dont la nationalité n'a toujours pas été divulguée, est accusé de tentative d'exportation illégale d'équipement militaire à partir du Royaume-Uni entre 1988 et 1990. Il doit comparaître à nouveau la semaine prochaine devant la justice.

Selon la presse, le Dr Cowley aurait travaillé pour une société étroitement liée à la firme Space Research Corporation (SRC, aujourd'hui dissoute), fondée par le Dr Gerald Bull, un expert en ballistique canadien, mystérieusement assassiné le 22 mars à Bruxelles.

L'ingénieur s'est « rendu de son plein gré » mardi à la police de Sheffield, ont affirmé mardi les douaniers.

Dès juillet 1989

D'autre part, selon un responsable du Parti travailliste, le gouvernement de Londres aurait eu connaissance d'un programme irakien de construction de nou-

veaux systèmes d'armes, et notamment d'un « canon géant », dès juillet 1989, contrairement aux affirmations officielles. M. Gordon Brown, un porte-parole du Labour pour le Commerce et l'Industrie, a affirmé posséder la copie d'une lettre d'un ancien secrétaire d'Etat à l'Irlande du Nord à un député travailliste — datée du 16 octobre 1989 — qui, selon lui, « prouve que le Foreign Office savait que l'Irak développait des systèmes d'armes balistiques et autres ». Le gouvernement savait en outre que la firme du Dr Bull, SRC, était impliquée dans ces programmes d'armements irakiens, a-t-il ajouté.

M. Brown a écrit au Premier ministre, Mme Margaret Thatcher, pour lui demander une explication. Le gouvernement britannique, rappelle-t-on, a indiqué qu'il n'avait eu connaissance des implications militaires de l'affaire « que récemment ». De son côté, l'hebdomadaire spécialisé britannique *Jane's Defence Weekly* se demande jeudi, dans son dernier numéro, si le « super canon » saisi par les douaniers britanniques est « l'héritier du programme Harp (High Altitude Research Project) », un projet canado-américain de canon géant conçu dans les années 60.

Selon le *Jane's*, « il est possible que le canon géant irakien ait pu être développé avec la mission spécifique de mener des opérations soutenues contre Israël et (ou) l'Iran grâce à de larges obus chimiques ou nucléaires ». (AFP.)

Le Soir, 27.4.1990

Purges en Irak contre des officiers d'origine kurde. Parmi eux, le général Sabah Moraza, remplacé au poste de chef de la sécurité présidentielle par le propre beau-frère de Saddam Hussein. Lequel se préparerait à installer, en outre, son gendre Hussein Kamel au ministère de la Défense. Et à remettre au pas l'état-major de l'armée.

Le Vif-Express, 25.5.90

Stop aux armes chimiques

Le président George Bush a proposé d'arrêter la production d'armes chimiques à condition que l'URSS accepte de son côté de détruire ses réserves de gaz mortels, ont annoncé mercredi deux officiels du gouvernement.

Le président américain souhaite parvenir à un accord sur les armes chimiques lors de la prochaine rencontre avec son homologue soviétique, du 30 mai au 3 juin à Washington, et relancer ainsi les négociations sur les autres types d'armement. (AP.)

TURQUIE

Droits de l'homme toujours violés selon Amnesty

Les droits de l'homme continuent d'être systématiquement violés en Turquie, affirme Amnesty international-Belgique francophone. Malgré la montée de la pression internationale, et les projets de loi déposés par le gouvernement turc, on compte encore des milliers de prisonniers politiques, indique Amnesty, qui précise que ces prisonniers sont souvent torturés.

Amnesty cite le cas de Sukru Aksøy, rédacteur en chef d'un journal politique, arrêté en mars dernier par la police politique d'Istanbul, et qui a reçu des décharges électriques sur les parties les plus sensibles du corps et subi de graves sévices sexuels. (Belga.)

IRAK

Fabrication de détonateurs nucléaires ?

Le président irakien Saddam Hussein a exhibé, mardi, devant les caméras de la télévision ce qu'il a affirmé être des condensateurs, fabriqués en cinq jours par des ingénieurs irakiens, identiques à ceux qui avaient été saisis le 29 mars en Grande-Bretagne, et dont les autorités britanniques et américaines avaient déclaré qu'il s'agissait de détonateurs pouvant entrer dans la fabrication de la bombe atomique.

Il s'agit d'une technologie avancée, a déclaré un expert britannique, mais il n'est pas impossible que les Irakiens aient acquis le savoir-faire. (D'après AFP.)

Le Soir, 10.5.1990

32 KOERDEN IN CEL OP LUCHTHAVEN

Zaventem – In Leuven is er reeds een tijdje beroering rond de Koerdische familie Tel, die nogal wat problemen hebben om het statuut van politiek vluchteling te krijgen. Het geval van de familie Tel is echter geen geïsoleerd geval. Op dit moment zitten nog 32 Iraakse Koerden in Zaventem gevangen.

Ze zijn gevlogen voor de Iraakse oorlog, en vooral voor de Iraakse veiligheidspolitie. In Koerdistan is er nog nauwelijks een familie waarin de laatste jaren geen slachtoffers vielen. De meeste vluchtelingen waren politiek erg actief in Koerdistan, en kunnen moeilijk afgedaan worden als 'economische' vluchtelingen. Het is eerder een daad van lijfsbehoud: de vrees dat de Koerden totaal uitgeroeid zouden worden, is niet denkbeeldig. Zij hopen in feite op een onafhankelijk Koerdistan.

Enkele van de gevangen Koerden zijn politiek bekend in Irak. E.C.X.A. – we drukken enkel zijn initialen af – is zowat de geestelijke vader van de 'Yezidi-Koerden'. Tot hun arrestatie in '75 waren hij en zijn broer actief in het verzet. In '80 kwamen ze vrij, maar in '82 werd zijn broer opgehangen door het Iraaks leger. Voor hem begon een lange vlucht, die steeds moeilijker werd. Door de herhaalde gasaanvallen (denk aan Halabja) werd de situatie zelfs in de bergen onmogelijk. Uiteindelijk is hij uit het land gevlogen, om via Beiroet op Zaventem te belanden.

I.E.H. was commandant in het verzet. Hij werd driemaal ter dood veroordeeld. Zijn vrouw werd gearresteerd door de Iraakse Geheime Dienst. Sindsdien is ze vermist. E.A.H., actief in het verzet, werd gewond door chemische bommen in 1987. Hij heeft de aanval op Halabja meegemaakt vanuit Zéwe, een buurdorpje. Ook Zéwe werd bestookt, de helft van de inwoners werd gedood. De beide aanvallen hebben zijn gestel aangevreten, zodat een dokter hem aanraadde te stoppen met zijn aktieve deelname aan het verzet. Hij werd reeds naar het ziekenhuis van Vilvoorde overgebracht.

B.O. is een Turkse Koerd, die door omstandigheden in het Iraaks verzet is beland. In Turkije was hij lid van Demokratische Kultuurvereniging van de Koerden. Zijn groep werd opgespoord, en een groot gedeelte van de leden gearresteerd. Eén ervan, Necmettin Buyukkaya, werd levend verbrand in de gevangenis. In Irak heeft B.O. ook een aanval met gifgas overleefd, waarna hij het land is uitgevlucht.

Vreemd genoeg wilden de Belgische immigratiediensten hen niet aksepteren, en werd er gedreigd dat ze teruggestuurd zouden worden naar Irak. De groep van 32 werd echter vastgehouden in de transitruimte van de luchthaven van Zaventem. Sinds 17 januari zijn ze meer dan 2 weken gearresteerd geweest. Op dit moment zijn er nog twee families die wachten in de transit 127 van Meisbroek. Het begint er momenteel beter uit te zien voor deze groep. Dat komt ondermeer omdat er hulp kwam van een aantal parlementairen en humanitaire organisaties zoals de Vereniging van de Demokratische Juristen, de Liga van de Mensenrechten en de Beweging tegen Racisme, Anti-semitisme en Xenofobie (BRAX).

(SJ/WP)

DE WERELD VERANDERT MAAR HET DODEN IN KOERDISTAN DUURT VOORT

Diar Beker – Tijdens een moordaanslag op 1 februari 1990 raakten meer dan 500 Koerdische vluchtelingen uit vluchtingenkampen in Diar Beker (Turkije) vergiftigd. Het gif werd onder het brood gemengd door mensen van de Iraakse geheime politie. Drie mensen, waaronder twee kinderen, stierven eraan, achttien raakten levensgevaarlijk gewond. De slachtoffers kloegen over darmkrampen en braakneigingen. Velen raakten bewusteloos of vielen in coma.

De Koerden worden al achtervolgd sinds augustus 1988, toen ze uit Irak wegvluchten voor het diktatoriale regime. Daarop bombardeerde het Iraakse leger de grenzen met Turkije, om te vermijden dat het volk het buurland zou bereiken. Tijdens de bombardementen werd gifgas gebruikt. Tot vandaag duren die bombardementen nog altijd voort.

Het werken met vergiftigd voedsel lijkt het nieuwste middel om de vluchtelingen het zwijgen op te leggen. De vergiftiging van begin februari was niet de eerste. Vorig jaar reeds slaagde de Veiligheidspolitie van Irak er tot twee keer toe in om gif te mengen onder het voedsel. Toen vielen er zelfs meer dan 4000 doden, in de Turkse kampen van Mardin.

De levensomstandigheden in die kampen zijn onhoudbaar. Mensen leven voortdurend in doodsangst voor nieuwe aanslagen. In dit jaargetijde ligt de temperatuur daar constant onder 20 graden onder nul, terwijl er geen verwarming is, geen lakens of dekens. Het kan er hevig sneeuwen. Eten is er bijna niet, en in elk geval is er onvoldoende om kinderen te voeden. Medische hulp ontbreekt volledig: zo zijn er voor de 16.000 Koerdische vluchtelingen in Mardin slechts vier dokters. De Turkse regering houdt vol dat ze alles doen om de Koerden een menselijk leven te laten leiden. Ondertussen is het die Koerden wel verboden te spreken met hun 'landgenoten' in Turkije.

Humanitaire organisaties als de Verenigde Naties, het Rode Kruis of Amnesty International, namen tot hiertoe geen initiatief om hier iets aan te doen. Vooral dan omdat de Turkse regering ze niet in de kampen toelaat, want de wil lijkt er wel te zijn. Een eerste stap is gezet door een organisatie, opgezet door

Daniella Mitterand, de vrouw van de Franse president. Zij bezocht eind vorig jaar Turkije en zorgde ervoor, dat honderden Koerden in Frankrijk werden opgenomen.

Op 16 maart 1990 is het de tweede verjaardag van de gifgasbombardementen op Halabja. Dat is meer dan voldoende reden om in actie te schieten voor het al veel te lang gemartelde Koerdische volk.

Halabja na twee jaar

Gifbommen in ruil voor aardolie

Vorige week vrijdag was het precies twee jaar geleden dat Halabja, een stad in Irak met zo'n honderduizend inwoners, met gifgasbommen platgebombardeerd. Om dit te herdenken trachten Leuvense Koerden meer informatie over het gebeuren te bieden. Koerdistan is momenteel eigenlijk geen echt land. Het ligt op het grondgebied van niet minder dan vier verschillende staten: Irak, Iran, Turkije en Syrië. De Koerden worden als minderwaardig beschouwd, en voor een stuk onderdrukt. Ze hebben niet het recht om hun eigen taal te spreken, zoals in Turkije, of ze mogen geen Koerdische politieke partijen oprichten, zoals in Irak. Zelfs hun leven is niet veilig. Het aantal Koerden dat het leven liet in het verzet is niet te tellen. En dan gaat het ook om gewone burgers.

De ergste slachtpartij gebeurde twee jaar geleden. Op 16 maart 1988 stierven in Halabja 5000 mensen tijdens Iraakse gifgasbombardementen. 7000 mensen werden gewond en 70.000 Koerden sloegen op de vlucht. De stad werd met de grond gelijk gemaakt. Halabja ligt in het noorden van Irak, zo'n elf kilometer van de grenzen met Irak en Iran. De stad was belangrijk voor de landbouw en de handel. Rond het midden van deze eeuw had ze ook een grote culturele uitstraling. Goian, zowat de belangrijkste Koerdische dichter, kwam van Halabja. De Russische Academie van Wetenschappen plaatste hem bij de tien grootste dichters van de wereld, op gelijke hoogte met dichters als Lorca, Pushkin, Niron en Aragon. Het is een schilderachtige stad, gelegen in het dal tussen de moeite bergen van Koerdistan. Rond de stad zijn er veel geisers en bronnen met mineralenwater.

Koelissen

Volgens Irak werd Halabja gebombardeerd omdat er in de stad Iraanse militairen zouden verbleven hebben, maar de ware reden was dat Koerdische partizanen de stad zo goed als onaanvalbaar hadden gemaakt. Tijdens de bombardementen zat de rest van de politieke wereld in de koelissen: de grote veranderingen die we nu meemaken voor te bereiden. Het was een tijd waarin konflikten niet langer met de wapens zouden worden uitgevochten, maar waarin langs diplomatische weg naar oplossingen wordt gezocht. De middel eeuwen waren voorbij, in 1988 waren we nog maar 12 jaar van de 21ste eeuw verwijderd.

Het bombardement op Halabja gebeurde meer dan 62 jaar na het akkoord van de conferentie van Genève van

1925, waar alle deelnemende landen beloofden nooit meer chemische wapens te zullen gebruiken. Ieder land dat het akkoord brak zou uitgesloten worden, politieke en economische banden zouden worden opgezegd. Irak behoorde mee tot de ondertekenaars van de overeenkomst, maar verbrak ze. De Halabja-slachting kon de vergelijking met Hiroshima of Nagasaki gerust doorstaan. Alleen was de vijand hier een land dat pretendeerde democratisch te zijn, dat zei dat het de Koerden autonomie en vrijheid gaf. Maar wat gebeurde na de slachtpartij?

In plaats van alle banden te verbreken, probeerden de andere deelnemers aan het akkoord om ter snelst nieuwe en vaste relaties aan te koppelen. Toen de televisieophagen na een paar maanden vertrokken waren, renden diplomaten zich de bewen van het lijf om toch maar de beste overeenkomst met Irak te sluiten. Daarmee werd het Genesef akkoord nog maar eens met voeten getreden. (Dat hadden ze trouwens ook al gedaan toen ze aan Irak in ruil voor aardolie, de gifbommen verkochten.) Halabja werd dan in onderhandelingen vaak als chantagemiddel gebruikt, als Irak wat minder vrijgevig was.

De Verenigde Staten gaven nooit toe dat het Iraks regime diktoriaal was, of schuld had aan de bombardementen. Tot ze vorige maand de schending van mensenrechten aanklaagden. In de Sovjet-Unie werden Koerdische studenten tijdens een demonstratie tegen Irak opgepakt en het lind uitgezet. Men droeg er zelfs mee de studenten terug naar Irak te sturen, wat voor hen zeker de dood zou betekenen. De USSR heeft trouwens altijd hele goede relaties met Irak gehad en heeft heel wat wetenschappers aan het werk in Iraakse

Op 16 maart 1988 stierven in Halabja 5000 mensen. 7000 mensen werden gewond en 70.000 Koerden sloegen op de vlucht.

gifgasfabrieken. En met Rusland bleef heel het Oostblok monddood over de affaire.

En wat is dan het verschil tussen Turkije en West-Europa, Turkije dat ook lid is van de NATO en deel van het Westerse blok? Het antwoord is eenvoudig: Westerse landen handelen dan misschien niet altijd om humanitaire redenen, maar ze willen tenminste altijd de naam van hun land houghouden. Turkije daarentegen trekt zichzelf daar niets van aan. Zo werd er niet gereageerd in 1982 toen Irak drie Irakezen met Turkse nationaliteit ophing. Meer nog: als het er op aan komt, verkoopt het land zelfs vluchtelingen aan Irak in ruil voor één vat aardolie. Dat is wat er gebeurd is met Iraanse vluchtelingen in 1986, de Turkse regering verkocht hen terug voor 700 dollar per man, zo blijkt uit een officieel document van Amnesty International.

De meeste Arabische landen deden het verlaat van Halabja af als leugens afkomstig van Zionisten of imperialisten, die de mensen wilden doen geloven dat Saddam Hoossein een mensener was, of een wild best.

Geheim

Heel algemeen kwam er van sancties tegen Irak dus niets in huis. De regeringen die het initiatief hadden moeten nemen, deden alsof hun neus bloedde, alsof ze op vulkaan geweest waren naar andere planeten. Slechts onder druk van de publieke opinie werd er toegegeven dat Saddam Hoossein van Irak een diktator was, maar de samenwerking werd gewoon voortgezet. In het begin nog in het geheim, later terug heel officieel.

Het lijkt wel alsof de 5000 Koerdische doden geen volwaardige mensen waren. Zouden de regeringen ook zo rustig geblyven zijn indien het over Belgen, Fransen of Engelsen had gegaan? Had men dan niet gereageerd alsof het het einde van de wereld betrof? Kijk wat Groot-Brittannië doet bijvoorbeeld: ze stoppen de diplomatische relaties met Iran naar aanleiding van de doodsbredegeving tegen Salman Rushdie, terwijl er elke dag honderden en honderden sterven in het Midden-Oosten, zonder welke reactie dan ook. En dan heb ik het geval van Ferzad Bazoft, een journalist van Iraanse nationaliteit met Engelse reispassen, die donderdag in Irak is opgehangen. De reactie was stormachtig: een minister werd naar Irak gestuurd om te gaan bemiddelen, maar Irak wilde niet onderhandelen, ambassadeurs waren druk in de weer, en ga zo maar verder. Vanzelfsprekend steunen we de hulpacties om deze mensen te redden, maar we betreuren dat Thatcher niets doet voor mensen zonder officiële Britse papieren.

Is het dan raar dat mensen uit de Derde Wereld naar Europa willen komen, en de Europese nationaliteit willen verkrijgen. Zo zouden ze, terug in hun land, niet vervolgd, vermoord of verbannen kunnen worden. Dan zouden ze immers lid zijn van de democratische Europese wereld en niet van de Derde wereld. Is de huidige politiek van de westere landen geen onrechtstreeks uitnodiging voor mensen uit de Derde

Wereld om naar hier te komen, alleen al voor de bescherming van een Westerse nationaliteit? Zou het niet beter zijn mensen bescherming te bieden zonder dat daardoor een Westerse nationaliteit moeten hebben? Is het niet efficiënter een regering die haar volk verdrukt onder zware druk te tellen. Wanneer de eigen belangen in het gedrang komen staagt men er wel in een land tot democratische verkiezingen te dwingen, zoals in Nicaragua.

Het lijkt nu, twee jaar later, of het

(SJ)

Nieuwjaar in Koerdistan

Cineast Guney, tolk van een uitgestoten volk

Wie destijds de indrukwekkende film *Yolzag*, van de wereldberoemde Koerdische cineast Yilmaz Guney, weet hoe hard en moeilijk de ontvoedingsstrijd van het Koerdische volk is. Yilmaz Guney heeft enorm bijgedragen tot deze gerechtsvaardigde strijd. Een overzicht van zijn leven.

Yilmaz Guney werd geboren in 1937 in Adana. Zijn ouders waren allebei afkomstig uit Noord-Koerdistan. Zijn vader wou dat hij katoenteler werd, maar Yilmaz had andere plannen. In 1952 schrijft hij een eerste verhaal, over de strijd van de boeren, dat gepubliceerd werd in het literaire weekblad *De Dag*. Sindsdien onderhoudt hij regelmatig contact met linkse organisaties in Turkije. Meer artikels in diverse bladen leveren hem in 1955 een veroordeling op: hij brengt 1,5 jaar in de gevangenis door en moet gedurende 6 maand onder politiebewaking verblijven in een andere streek.

In '58 schrijft hij het scenario van *Het Rode Hert*, een film van Atif Yilmaz, waarin hij zelf de hoofdrol vertolkt. De vervolgingen, de processen, de moeilijkheden met het staatsapparaat beginnen dan pas goed. In '59 loopt hij opnieuw een gevangenisstraf op maar hij duikt onder. Daardoor moet hij zijn

studies economische wetenschappen onderbreken. Na een periode van klandestinitet besluit hij om de gevangenisstraf toch uit te zitten omdat hij anders onmogelijk naar buiten kan treden in de film- en literaire wereld. Tijdens de 18 maanden gevangenis schrijft hij zijn eerste roman *Zij zijn gestorven van ontbering*. In de vijf jaren na zijn vrijlating speelt hij in 60 films mee, wat hem enorm populair maakt. Zijn (eerder commerciële) films draaien in alle bioskopen van het land. In de volksmond wordt hij *Cirkin Kral* genoemd, de lelijke koning, een bijnaam die hij te danken heeft aan zijn rol in *De vriend van de zwakken* en in *De vijand van de rijken en de slechten*.

In 1968 komt hij in konflikt met zijn werkgevers in de filmwereld omdat hij links is en al vaker in de gevangenis heeft gezeten. Dus besluit hij op eigen kracht te werken: hij maakt zijn eigen films. Een eerste film, *Seyit Khan*, gaat over uithuwelijkingen in de Koerdische gemeenschap.

In 1972 komt hij opnieuw in de gevangenis terecht, omdat hij onderdak had verleend aan gezochte revolutionairen die ter dood waren veroordeeld. In die periode schrijft hij 3 romans. Wanneer hij weer vrij komt begint hij aan een

nieuwe film. De staat laat hem niet betijen: in '74 wordt hij veroordeeld tot 18 jaar gevangenis, op beschuldiging van moord op een rechter. Hij schrijft het scenario voor 3 van zijn bekendste films: *Suru* (de kudde), *Yol* (de weg) en *Dusman* (de vijand). Hij schrijft ook twee romans: *Verhalen voor mijn zoon* en *Een kachel, een raam en twee broden willen wij*.

Zijn boek *Over het fascisme* wordt verboden en levert hem 7,5 jaar gevangenis extra op. Voor zijn boek *Over politieke frakties* krijgt hij nog een veroordeling tot 7,5 jaar. En omdat hij een brief schrijft aan de toenmalige voorzitter van het Filmfestival in Valladolid, krijgt hij nog 5 jaar bij.

Zijn films worden verboden in Turkije maar *De Kudde* vindt grote bijval in West-Europa. Wanneer hij in 1980 verlof krijgt om zijn familie op te zoeken, vlucht hij naar Frankrijk. Met zijn film *Yol*, geregisseerd en gerealiseerd vanuit de gevangenis, neemt hij deel aan het Filmfestival van Cannes. *Yol* wint de Gouden Palm en heeft enorm sukses overal in de wereld.

In '81 verliest hij al zijn burgerrechten in Turkije; zijn films, boeken, foto's worden er verboden. Maar in Frankrijk blijft hij doorwerken. Samen met andere Koerdische bannelingen richt hij in Parijs het Koerdisch Instituut op. Hij draait zijn laatste film, *De Muur*, over de situatie van de gevangenen in Turkije.

Hij sterft op 9 september 1984 aan een slepende ziekte die hij in gevangenis had opgelopen.

DERWICH FERHO

Solidair, 28.3.1990

Koerdisch Instituut Van Brussel, v.z.w. zoekt
GEWETENSBEZWAARDEN of VRIJWILLIGERS met vrije-
stelling van stempelcontrole vanaf september '90.
Het Instituut biedt interessant en gevarieerd
werk.

Sollicitatiebrieven sturen aan:

Koerdisch Instituut Van Brussel, Bonneelsstraat, 4
1040 Brussel, of bellen naar het nummer 02.230.89.30
of spring eens binnen (tijdens werkuren).

Koerdische vrijheidsstrijd

Mijn vraag is waarom er in de Westerse pers tot nu toe geen melding wordt gemaakt van de recent heropgeslaakte vrijheidsstrijd van de Turkse Koerden. Sinds een drietal weken wordt er in Turks Koerdistan hevig gevochten tussen Koerdische vrijheidsstrijders en Turkse soldaten. Turkse tanks rijden er door de straten, de burgers zijn gewapend, de bewoners mogen hun huizen niet verlaten en zijn van de buitenwereld afgesloten. Er vallen reeds vele doden te betreuren. In Turkse kranten wordt dit onderdrukte volk dan eens te meer gedoodverfd

als 'terroristen'.

Ter herinnering: het Koerdische volk (meer dan 20 miljoen mensen) leeft verdeeld over Turkije, Iran, Irak, Syrië en Armenië. Het wordt in al deze landen volledig onderdrukt, haar culturele eigenheid wordt niet erkend, het gebruik van de Koerdische taal is verboden. Ondanks herhaalde beloften slaagt het er niet in haar onafhankelijkheid te verkrijgen. Waarom wordt de Koerdische vrijheidsstrijd stilgezweven in de Westerse pers?

C. Gregoor / Leuven

De Morgen. 6.4.1990

Turkije zal Koerden nog harder aanpakken

ANKARA (ap, dpa, reuter) — De Turkse regering vaardigde dinsdag nieuwe maatregelen uit om de „onrust” onder de Koerdische minderheid in het zuidoosten van het land in te dammen. Na een kabinetsvaardering, uitzonderlijk voor gezet door president Turgut Özal, raakte bekend dat Ankara onder meer vermeende Koerdische „herrieschoppers” wil deporteren uit hun bergachtige gebied aan de grens met Iran, Irak en Syrië. De guerrillaoorlog van de Turkse Koerden gaat het zevende jaar in, en een oplossing van het konflikt lijkt verder af dan ooit.

Onder de nieuwe maatregelen van de Turkse regering valt onder meer ook een verbod voor Turkse journalisten om nog berichten of analyses te publiceren die „de operaties

hinderen”. De regionale goeverneur kan de publikaties die deze regel overtreden, verbieden en hun drukkerijen verzegelen. Hij kan ze ook zware geldboetes opleggen. De staatsradio en -tv moeten hun berichtgeving „koördineren met het ministerie van Binnenlandse Zaken”.

De regionale goeverneur van de provincies waar Koerdische opstandelingen voor onafhankelijkheid strijden, krijgt nog meer verregaande bevoegdheden. Zo mag hij stakingen verbieden en bewoners van het gebied, die een bedreiging vormen voor de orde en de rust, uitwijzen. Wie Koerdische guerrillero's onderdak geeft, riskeert voortaan geen vijf maar tien jaar gevangenisstraf.

Turks Koerdistan maakte zo wat het gewelddadigste voorjaar door sinds de marxistische Koerdische Arbeiderspartij (PKK) er zeven jaar geleden

een campagne voor de onafhankelijkheid startte. In al die jaren vielen er meer dan 2.000 doden, van wie 637 in de jongste twaalf maanden alleen. Sinds begin april kwamen er al 31 mensen om, de meesten guerrilla-strijders. Eenentwintig van die opstandelingen werden maandag gedood in een veldslag in regel met de Turkse strijdkrachten.

De meesten van de zowat 10 miljoen Turkse Koerden — zowat een vijfde van de gehele bevolking van het land — wonen in het zuidoosten. Turkije erkent hen niet als een etnische minderheid. De strijd tegen de guerrillastrijders, die zowat 2.000 manschappen onder de wapens zouden hebben, vindt plaats in een gebied dat de helft van Italië groot is. Turkije houdt er 60.000 militairen op de been, die ondersteund worden door paramilitaire gendarmes en politiekommando's.

De Standaard, 11.4.1990

Koerdisch protest

Sympatizanten van het Nationaal Bevrijdingsfront van Koerdistan protesteerden gisteren bij het Turks konsulaat in Brussel tegen de „staatsterreur” waarvan de Koerden in Turkije volgens hen het slachtoffer zijn. De manifestanten hadden het o.m. gemunt op nieuwe repressiemaatregelen waarmee Ankara de onrust in Nusaybin en andere delen van Turks Koerdistan wil tegengaan. De Turkse premier Ozal is geneigd de Koerden beperkte culturele autonomie te geven, maar officieel ziet de Turkse staat, met vooraan de strijdkrachten, daarin een eerste stap naar de verbrokkeling van het land. (foto Johan Jacobs)

De Standaard, 14.4.1990

Brusselse firma ook bij buizen voor Irak

LONDEN (ap) — De Britse fabrikant van de omstreden voor Irak bestemde stalen buizen zei maandag dat een Belgische firma voor ruimte-onderzoek bij het exportkontrakt betrokken is.

De juridische raadsman van Forgemasters zei dat het Britse bedrijf er nooit een geheim van had gemaakt dat de in Brussel gevestigde Space Research Corporation één van de partijen is in het kontrakt met het Iraakse ministerie van Buitenlandse Handel. SRC ontwikkelt lanceerinstallaties voor satellieten.

Na de inbeslagname van de buizen door de Britse douane zegden zowel Irak als Forgemasters dat de buizen bedoeld waren voor een chemisch bedrijf.

De Standaard, 17.4.1990

Bawer Epözdemir: 'Ik mag niet omdat ik een Koerdische ben...'

Tumult om bloemenhulde bij herdenkingsconcert

door HANS SOETERS

Rotterdam — Als koningin Beatrix op maandagavond 14 mei in de Doelen in Rotterdam bloemen krijgt aangeboden, gebeurt dit niet door Bawer Epözdemir. Op verzoek van de projectgroep Internationale Vredesmanifestatie wordt de ruiker die avond overhandigd door een andere leerling van de Rotterdamse scholengemeenschap Hugo de Groot. Dit uiteraard tot groot verdriet van Bawer, die het verrichten van deze eerlijke handeling reeds was toegezegd.

Officieel heet het dat de 18-jarige Bawer Epözdemir die dag al genoeg in de belangstelling staat. Omdat zij's ochtends tijdens de herdenkingsbijeenkomst in de St. Laurenskerk een zelf geschreven gedicht zal voordragen, leek het de organisatie beter avonds een andere leerling de bloemen aan de koningin te laten overhandigen. Hierop werd aan Bawer gedane toezegging getrokken.

Naar Bawer Epözdemir vernam de mond van haar leraren een argument. „Men vindt het ook uit veiligheidsoverwegingen beter is om de bloemen niet door mij te laten overhandigen. Omdat ik een Koerdisch meisje ben. Men vreest dat ongeregeldheden zou kunnen

uitbukken. De veiligheidsdienst vindt het beter dat dit door een ander wordt gedaan", aldus een geëmotioneerde Bawer.

Aanslagen

Haar leraren Henk Vischer en Leen Butter bevestigen dat het schrappen Bawers naam mede is gebeurd op grond van veiligheid. Vischer: „Eén van de overwegingen was dat als Bawer de bloemen zou aanbieden er uit angst voor mogelijke aanslagen extra veiligheidsmaatregelen zouden moeten worden genomen. Men heeft ons verzocht een andere leerling aan te wijzen. Aan dat verzoek hebben wij voldaan".

„Het argument dat het overhandigen van de bloemen beter niet

door een Koerdisch meisje kan gebeuren, is afkomstig van uit het stadhuis", verduidelijkt ook Leen Butter. „En ik kan het me voorstellen, want het zou toch ongelooflijk zijn als er iets zou gebeuren. Het was een opmerking waar wij zelf nog niet aan hadden gedacht toen we in eerste instantie Bawer aanwezen". Binnen de projectgroep Internationale Vredesmanifestatie reageert men aanvankelijk geschrokken dat óók het argument van veiligheid wereldkundig is geworden. Willy Groenewold ontket niet dat de Koerdische afkomst van Bawer Epözdemir ter sprake is geweest, maar haast zich om te stellen dat zij de boodschap misschien wat al te onzorgvuldig naar de beide leraren heeft overgebracht.

„Ik ben zelf niet bij het overleg tussen de Doelen, het kabinet van de burgemeester en het kabinet van de koningin aanwezig geweest. Misschien heb ik de argumenten wel onjuist geïnterpreteerd. De belangrijkste reden is, dat wij vinden dat Bawer's ochtends in de St. Laurenskerk al genoeg in de belangstelling

staat, waardoor het ons aardiger leek om 's avonds in de Doelen iemand anders aan bod te laten komen".

Onjuist

De chef van het kabinet van de burgemeester, J.W. van Stoppenburg, ontkent ten stelligste dat de Koerdische afkomst van Bawer Epözdemir in het verzoek aan de Hugo de Grootschool om een andere leerling aan te wijzen een rol heeft gespeeld. „Het is een raar verhaal en beslist onjuist. Het gaat hier toch om een Rotterdams meisje? Bij dit soort besprekingen komen echter alle veiligheidsaspecten aan de orde. Elke naam wordt bekeken. Ik ben zelf bij de besprekings aanwezig geweest en kan stellen dat de Koerdische afkomst van het meisje geen rol heeft gespeeld". De rijksoverlichtingsdienst laat weten geen mededelingen over veiligheidszaken te verstrekken. Een woordvoerder: „Het is aan de organisaties om aan te wijzen wie de bloemen mag overhandigen. Maar dat koninklijke personen door de diensten worden beveiligd is natuurlijk zeker".

Zie ook pagina 23

foto Jaap Rozema
• Bawer Epözdemir

Rotterdam — Vijftig jaar geleden raakte Nederland in oorlog. Duitse leger vielen op verraderlijke wijze ons land binnen. We vochten terug, met pistolen tegen mitraillieurs en geweren tegen kanonnen. Tot een gruwelijk bombardement de ongelijke strijd beslechte. Er volgden vijf jaren van weerzinwekkende onderdrukking. Maar we werden weer vrij.

We zijn een halve eeuw verder. Voor de jeugd van nu is de oorlog een voorbijgegaan episode uit de wereldgeschiedenis geworden. Ook die 18 jarige Bawer Epözdemir kent die wereldbrand uit boeken en van horen zeggen. Maar anderen dan haar leeftijdgenoten weet zij wel wat oorlog is, wat het is om onderdrukt te worden, niet vrij te zijn, niet te mogen zeggen wat je denkt. Zelfs niet je eigen taal te mogen spreken.

Bawer Epözdemir is geboren in Turks-Koerdistan. Tientallen van een volk dat al eeuwenlang huukt naar zelfstandigheid en vecht voor vrijheid. Een ongelijke strijd, die vaak wrede is onderdrukt. Ook Bawers vader ontrouwde de gevallen en ontvluchtte zijn gehoorstegond. Haar moeder werd verbannen. Ooms werden vervolgd en gemarteld. Omdat zij zich openlijk tegen die onderdrukking van hun volk hadden verzet.

Gebulde vuisten

Nu weet ze diezelfde Bawer

Erving, in de Rotterdamse wijk Lombardijen. In een stad die nog steeds met gebulde vuisten tegenkomt aan de verschrikkingen van een halve eeuw geleden. Daar vertelt ze over de onderdrukking van haar volk. Over een strijd, die elke dag weer in huis bracht om oplaatien en nog dingen die schotteren eist. Zoals toen jar geleden nog, op 16 maart 1988, toen in deze doodgewone wijk vijfduizend Koerden door een Iraaks bombardement de dood vonden. De spaarsmaak tot het Westen doorbringende berichten spraken toen over zeventienhonderd gesneuvelden. Het zijn deze sommige berichten die Bawer Epözdemir pun doen en in haar doem en denken een ontwetteling brengt.

Nog is Bawer Epözdemir een jonge vrouw, uiterlijk achtans. Nog kan ze lachen met de spontane ongrijpbaarheid van een achttienjarige. Op die spaarszame momenten glimsteren haar donker ogen. Als ze spreekt over de situatie in haar land, is ze anders. Kortaf, veloverwogen, vooral nadenkend. De eerst nog zo onbevangen prattende scholiere uit de vierde klas van de Rotterdamse Hugo de Grootschool lijkt dan ineens jaren ouder. Dan staan diezelfde ogen stram en dof.

Enige tijd geleden vertelde zij in een videofilm over oorlog en vrede, bedoeld voor scholieren, over de oorlog in haar land. Ze wilde die jengd duidelijk maken dat oorlog geen spannend boek is, geen film, geen behendig video spelletje. Ze was slechts enkele minuten in beeld, net lang genoeg om te kunnen vertellen hoe die oorlog haar jonge leven had veranderd. Iedereen luisterde. Zwijgend. Met tranen in de ogen. In die zwijgende gemoedstoestand schreef Bawer Epözdemir ook het gedicht 'Bloemen van mei', handelend over onze oorlog, waarvan ze het nog steeds niet verwierkte leed zo goed begrijpt.

Bawer Epözdemir werd op 11 juli 1971 geboren in Tatvan, een stad ten noorden van Bitlis aan het meer Van Gold in Turkse Koerdistan. De officiële documenten vermelden echter een andere geboortedatum: 5 september 1971. Bawers vader, in die jaren onderwijzer in Sirt en van trekking van stad naar stad, vond pas twee maanden na de geboorte van zijn dochter de tijd om samigrote te doen. Vandaa dat verwarrende begin.

Bawer leidde aanvankelijk heel onbezorgde leventje van een onwetend kind. Zelfs de gedwongen verhuizing van Tatvan naar Uşak, een stad tussen Izmir en Ankara, in de westpunt van Turkije, zette haar nog niet aan het denken. Wat was zij toen nog van de strijd, die haar ouders vervulden tegen de bezoekers van hun land? Bawer keek al die

Foto Jeroen Roosma

Bloemen van mei

In mijn hart hult een stad het verleden
een stilte is gestild met metalen meteoren
de tijd schrijft niet meer voor
het lied is onderbroken
de zon van het leven tenondergegaan

een voorjaarsbul had de stad net verlaten
de regenboog omhelde haar
ze was van vreugde dronken
de lucht werd zwart, de hemel bereveld

Bewer Epözdemir maakte dit gedicht voor de oorlog in Koerdistan. Foto: Jeroen Roosma

haar naam is voor mij een gedicht
elke nieuwe regel een diepere zucht
in mijn hart hult zijn verleden
haar open tranen bloemen
bloemen van mei.

veranderingen door de ogen van een kind. Alles was nieuw, een beetje avontuurlijk zelfs. Pas op 12 september 1988, de dag waarop militairen in haar land de macht grepen, droeg er iets tot haar door. Negen jaar was ze toen. 'Op die dag van de militaire staatsgreep veranderde mijn leven', vertelde Bawer in de videofilm. En in haar ouderlijke woning in Lombardijen herhaalt ze die woorden. 'Toen veranderde de mijnen leven'. Want ze zag hoe haar vader, opa en ooms werden meegenomen en zonder vorm van proces in de gevangenis werden gesmeten. Ineens begon ze te beseffen, waarom haar familie zo vaak weg was, waarom ze de ene keer wel en de weer niet haar ooms en tantes mocht bezoeken.

Haar stem is toonloos, als ze zegt: 'Elke nacht kregen we bezoek. Politie! Ik wete nog goed dat er op een keer werd gebeld. Vijf uur 's ochtends. 'Was een oom. Je moet weg', zei hij tegen mijn vader. 'Je moet vluchten'. Onmiddellijk hierna is mijn vader weg gegaan. Toen begreep ik dat er iets aan de hand was. Diezelfde dag, om één uur 's middags, kwam ik thuis. De straat was aan beide kanten afgesloten. Wel tweehonderd man, soldaten en politie. Ze zochten mijn vader. Later hooorde ik dat hij was ondergedoken. Ze doorkrochten ons hele huis, maar konden ons niet vinden. Toen hebben ze onze boeken meegenomen. Meer dan vijfentwintighonderd. Later kwamen ze terug, keken op het dak en doorzochten de zolder. En 's nachts kwamen ze weer'.

Zo jong als ze was besepte Bawer dat ze op die momenten van angst en verwarring flink moest zijn. Vooral voor Dara, haar toen zezigjarige broertje. 'Voor Dara was het helemaal een vreselijke tijd. Hij was doodsbang. Bang voor elke politieman. Zelfs toen hij al in Nederland was, was hij nog vaak. Ook in zijn slaap. Verschrikkelijk. Troosten hielp niet. Zelf heb ik die angst ook. Als ik een politieman zie, verstuif ik helemaal. Ik weet dat ik hier niet bang hoeft te zijn, maar toch ben ik het...'.

Verbannen

Bawers jaren in Turkije werden dan ook vooral beheert door angst en onbegrip. Ze ondtekte er dat haar moeder niet uit vrije wil naar Uşak was verhuisd, maar op last van de Turken autoriteiten. Schamper zegt ze: 'Ze waren van mening dat mijn moeder in Uşak beter in staat

was niet over. M'n opa is toen overleden'. En langzaam sloeg bij Bawer het onbegrip om in haat.

Vreemde

Bawers vader week uit naar Nederland. Uit angst voor represailles. Zijn vrouw en kinderen volgden. Eerst naar Den Haag, vervolgens Arnhem en uiteindelijk Rotterdam. Bawer was toen dertien jaar. Zij herinnert zich nog de koude winter. In Rotterdam besefte ze dat de verschrikkingen voorbij waren, dat ze eindelijk een normaal leven kon gaan leiden, als alle anderen. Met een vader, die ze vijf jaar niet gezien had en die voor haar toen nog een vreemde was. Maar de herinnering aan haar geboorteplaats verbaagde niet: 'Hoe zou ik mijn land kunnen vergeeten? Al mijn familie en kennissen wonen er nog. Voor hen is er niets veranderd...'.

Zo belandde Bawer in haar nieuwe omgeving in een isolement. In een wereld van onbegrip. Ze zou het willen uitschreeuwen. Maar ontdekte, zo oneindig ver van haar geboorteplaats, dat hier niemand luistert. 'M'n Nederlandse vrienden begrijpen het niet. Ik sou hen willen zeggen: besef nou toch dat ik geluk heb gehad, dat je in dit land woont. Maar dan zeggen ze: "Het zal in jouw land heus wel erg zijn, maar hou er nou maar eens over op". Ik zou ze zoveel willen uitleggen, maar heb het nooit gekund. Ze luisteren niet'.

Wat niet naar het verhaal over die 18 maart, twee jaar geleden, toen de stad Halabce in Iraaks Koerdistan het doelwit werd van een chemisch bombardement. Duizenden van haar landgenoten vonden de dood. Haar ogen staan in het niets, als ze zegt: 'Toen ik dat las, was ik zo hopeloos. Zo hulpeloos ook. Er werd zo weinig aandacht aan geschonken. Toen voelde ik dat ik eenzaam was veranderd. Daar-

er vandaan dat. Hoe ver ik van mijn vader verwijderd ben.'

Bombardement

Dat gevoel van eenzaamheid bekroopt haar in deze dagen vaker. Rotterdam herdenkt het Duitse bombardement van mei 1940. Blikkt verdrietig, als ze zegt: 'De jeugd van nu wil er niets meer van weten. 'Is al zo lang geleden, zeggen ze dan. Maar dat is fout. Ze begrijpen het niet; Rotterdam zal nooit meer worden gebombardeerd, daar kunnen we wel van uitgaan, maar er kan altijd weer een ander Rotterdam komen. Die gedachte maakt mij boos. Dan voel ik haat'.

'Door die gedachte is het mij gelukt dat gedicht te maken. Het geeft mij de kracht en de wil om te schrijven. Misschien heeft meeneer Vischer, een leraar van school, wel gelijk als hij zegt dat een pen krachtiger is dan een wapen. Maar ik zou in de toekomst mijn land toch op een andere manier willen helpen. Ik wil arts worden. Ik wil terug om mijn vaders te kunnen helpen. Er zijn mensen, ook Koerden, die dit niet begrijpen, die zeggen: 'Blif toch hier. Hier ben je veilig'. Maar ik ben niet vrij, althans niet echt. Ik kan het ze niet uitleggen. Het is een gevoel. Het zit in me. Ik hoor niet hier, maar daar. Hoe fijn het hier in Rotterdam ook is...'.

Opstand

Maar de roep om een vereindig Koerdistan bleef. Er kwamen opstanden, die vooral in Turkije voedig werden, neergeslagen. Zeer keer leek het dat gaan lukken, in 1946, toen in het noorden van Iran (toen nog Perzië) de onafhankelijke Koerdische republiek Mehabed werd uitgeroept, die bescherming genoot van de Russische bezettingstroepen. Zodra waren deze verdwenen, of de Perzische legers veegden de republiek weer van de kaart. Ook in 1961 volgde er nog een opstand. Dit keer onder leiding van Iraakse Koerden-aanvoerder Mollah Barzani. Er kwam een wapenstilstand, maar in 1968 laaide de strijd weer op, evenals in 1974. Een jaar later werd de Koerdische vrijheidsoorlog door een grootse expeditie tegen Koerden en Turkije sluit Koerden keihard terug met bommen en napalm.

Bawer Epözdemir las die berichten ook. En ze hoorde de verhalen over martelingen. 'M'n oom zat in de gevangenis. Hij moest '72 uur in zijn cel blijven staan, terwijl het water tot aan zijn knieën stond'. Als ze met haar ooms speelde zag ze de schrammen op hun ruggen. 'Maar als ik er

Turkije viert zeventigste verjaardag van parlement

Zorgvuldig georkestreerde feestgeluiden op soms brutale toon overstemd

Van onze verslaggever

ANKARA/ISTAMBOEL —

Turkije viert feest. Zeventig jaar geleden kwam, onder leiding van de grote Mustafa Kemal die later de naam Ataturk („vader der Turken“) aannam, het nieuwe revolutionaire parlement voor het eerst bijeen. Het Ottomaanse rijk had afgedaan, leefde de Turkse republiek. De soevereiniteit berustte voortaan bij het volk, vertegenwoordigd in het parlement; Turkije zou een radikaal-Europese koers varen; het nationalisme vierde hoogtij; de sekularisatie werd een van de grondpijlers van de nieuwe republiek.

Maar de zorgvuldig georkestreerde feestgeluiden worden op een soms brutale toon overstemd. Er zijn de politieke moeilijkheden voor president Ozals Moederlandpartij, er zijn de ernstige aanklachten over voortdurende schendingen van de mensenrechten, er is het blijvende Koerdenvraagstuk, de persvrijheid wordt aan banden gelegd, verscheidene partijen blijven verboden, het parlement dreigt buiten spel gezet te worden.

Atatürks moeilijke natielatenschap

1

De zeventigste verjaardag van het parlement werd in grootse stijl gevierd. Er was het fantastische vuurwerk boven het parlement, de immense vlaggen met het portret van Ataturk die de voorgevel van talloze openbare gebouwen versierden, de 800 kinderen uit 37 landen die met aandoenlijke zang en dans de feestelijkheden kwamen opvrolijken en vooral de vele tienduizenden uitgenodigde parlementsleden en ex-parlementsleden van over de hele wereld, die een weekje Turkije kregen aangeboden en intussen handig voor het feest- en propagandakarretje werden gespannen.

Lof

In een vraaggesprek met journalisten van buitenlandse kranten kijken Turgut Ozal, tot voor een half jaar premier en sindsdien president van Turkije, en zijn opvolger Yildirim Akbulut, tevreden terug op het jongste decennium. De democratie lijkt na een bewogen periode stevig gegronde, vrees voor een omverwerping ervan door uiterst links of door islamitische fundamentalisten is ongegrond, er waren sinds 1983 verscheidene vrije verkiezingen, er zijn de voortdurende inspanningen voor de mensenrechten, er is een vrije pers, de vrije-markteconomie bloeit, de Turkse lira

werd konvertibel, de infrastructuur verbeterde aanzienlijk, de inspanningen tot verbetering van het onderwijs wierpen vruchten af. Zo luidt het toch in het somptueuze presidentiële paleis en in de residentie van de premier.

De eigen lof die Ozal en Akbulut zichzelf toeswaaien, is gedeeltelijk recht en wordt voor een stuk bevestigd door de Europese Gemeenschap die onder meer de economische groei, de explosie van de export, en de herinvoering van het parlementair regime looft.

Kortom, Turkije maakte de jongste tien jaar de grote sprong westwaarts en blijft ongeduld kloppen op de Europese poort. Het rapport dat de EG-Kommissie op 18 december 1989 overmaakte aan de EG-Raad van Ministers en het Europees parlement, mag dan een eventuele start van onderhandelingen over toetreding verdaagd hebben tot na 1992, Ankara blijft ondanks alles hopen en grijpt elke gelegenheid aan om een plaats in het verenigd Europa op te eisen. Hoewel het natuurlijk beseft dat de evolutie in Oost-Europa een toetreding voor het einde van dit millennium onmogelijk maakt.

Vervijfend

„Maar 70 jaar na de eerste bijeenkomst van het Turkse parlement, 40 jaar na de eerste democratische verkiezingen en bijna 10 jaar na de jongste militaire putsch bedreigen een reeks problemen nog steeds de democratie in Turkije“, zegt sekretaris-generaal Deniz Baykal van de Sociaal-Democratische Partij (SHP), de grootste van de twee oppositiepartijen in het parlement.

Zijn analyse van de Turkse toestand verschilt grondig van die van Ozal en zijn inventaris van de problemen is uitgebreid: de persoonlijke vrijheid wordt sinds 1983 aan banden gelegd, de situatie van de vakbonden en de beperking van hun stakingrecht is onaanvaardbaar, er is een inflatie van meer dan zestig procent, de academische vrijheid wordt beknot, er is een voortdurende mobilisatie van antisemitische krachten in de samenleving, de greep van de regering op de openbare radio en televisie is onaanvaardbaar groot, de communistische partij, waarvan de twee bijna legendarische leiders Külu en Sargin vorige maand wekenlang een hungerstaking voerden, blijft verboden, de recente censuur op de gescreven pers is een aantasting van de mensenrechten, de belangrijke Koerdische minderheid, die nog steeds een eigen cultuur en taalgebruik wordt ontzegd, moet het recht op een eigen identiteit en taal krijgen en men moet de sociaal-ekonomiese problemen van de Koerden au sérieux nemen.

Baykal wijst met een verwijtende vinger naar Ozal en diens conservatieve Moederlandpartij (Anap), die dank zij de 36 procent van de stem-

men die ze in 1987 behaalden met een erg komfortabele absolute meerderheid het éénkamer-parlement beheersen. Maar de populariteit van Anap (en bijgevolg van de regering) kreeg — onder meer door de voortdurende inflatie, de hoge werkloosheid en de lage koopkracht van het overgrote bevolkingsdeel — sindsdien rade klappen.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart vorig jaar haalde de Moederlandpartij nog slechts 21,5 procent van de stemmen en moest ze de Partij van het Juiste Pad van ex-premier Suleyman Demirel (28,5 procent) en de sociaal-democraten van Erdal Enöni (26 procent) laten voor gaan. En recente peilingen schatten de aanhang van de Moederlandpartij amper tussen 8 en 15 procent.

Daarentegen heeft de Moederlandpartij de jongste tijd met interne verdeeldheid te kampen. In februari nam de minister van Buitenlandse Zaken

Mesut Yilmaz, wiens naam genoemd wordt als toekomstige partyleider, ontslag uit het kabinet en eind maart volgde Ekrem Pakdemirli, minister van Financiën zijn voorbeeld. Beiden verlieten ze het kabinet om dezelfde redenen: de onkunde van premier Akbulut, door de meeste waarnemers bestempeld als een stroeman van president Ozal, en de inmenging van buitenuit in de regeringspolitiek. Hoewel geen van beide het durfde om de naam van Ozal in dit verband te noemen, is het voor iedereen duidelijk dat de feitelijke leider van het kabinet president Ozal is en blijft.

Fundamentalisme

Een combinatie van een zwakke regering, een oppositie die amper een alternatief biedt en het in Turkije sinds decennia slimmerend religieus fundamentalisme, zou volgens diverse buitenlandse krantencommentatoren leiden tot een nieuwe golf van

extremistisch geweld zoals op het eind van de jaren zeventig. Deze oorverdovende spelling wordt door zowat iedereen in Turkije betwijfeld.

Er waren weliswaar de moordaanvallen op de voorvechter van laiciteit, professor Muammer Aksoy, en op de liberale en bekende journalist Cetin Ermeç, er zijn ongetwijfeld de religieuze fundamentalisten die op de geregelde tijdstippen van zich laten horen en, o.m. in en via Ozals eigen partij, reële macht uitoefenen en er was de recente oproep van de rectoraten van de Turkse universiteiten die de aandacht vestigden op een groeiend fundamentalisme. Maar de invloed en macht van deze groepen op Turkije, dat meer dan ooit voor het westen koos, blijft marginal, zo te verzekeren Ozal, Baykal en Demirel.

Peter VANDERMEERSCH
(Morgen: Schrijven over Koerden kan gevarenlijk zijn)

Wedstrijd voor beste mop over premier Akbulut

De taxichauffeur vraagt aan zijn klant of hij de laatste mop over premier Akbulut al gehoord heeft. „Maar ik ben Akbulut“, briest de rood aanlopende klant. „Geen probleem“, aldus de chauffeur, „dan vertel ik de mop wat trager“.

Zo luidt één van de tientallen moppen die sinds het aantreden, vorig jaar november, van de 54-jarige premier Yıldırım Akbulut, algemeen beschouwd als de stroeman van president Turgut Ozal, de ronde doen in Turkije. Een wedstrijd uitgeschreven door de populaire krant *Sabah* bekroonde de beste mop met een aanzienlijke geldsom en voor 70 fr. kan men het 112 bladzijden tellend populaire boekje met Akbulutmoppen kopen. Daarin o.m. de volgende anecdote:

De Akbuluts zijn te gast in Moskou bij de Gorbatjovs. Raisa vertelt dat Mikhaïl haar voor haar verjaardag een Picasso cadeau deed. „Hoeveel deuren heeft die?“ vraagt mevrouw Akbulut.

Nadien vertelt ze haar man dat Raisa maar raar opkeek. „Niet veronderlijk“, voegt ze eraan toe. „Iedereen weet dat die maar twee-deuren heeft. Maar schiet nu op en zoek je zwembroek. De Gorbatjovs nodigen ons uit voor het Zwangermeets“.

Bij een andere gelegenheid proberen de wereldleiders in een wedstrijd uit te maken wie onder hen de beste leugenaar is. Bush neemt eerst het woord en stelt: „Kapitalisme is een totale mislukking. Voortaan noem ik mezelf sekretaris-generaal van de Amerikaanse kommunistische partij“. Applaus. Thatcher volgt en beweert: „De vakbonden zijn de hocksteen van elke economische ontwikkeling“. Groot applaus. Ten slotte is het Akbulut

beurt. Na een lange stilte stottert hij een zinnetje van amper drie woorden. Maar hij wint er de eerste prijs mee: „Soms denk ik...“ (PVDM)

Schrijven over Koerden kan gevaarlijk aflopen

Goeverneur mag pers drastisch muilkorren

Van onze verlager

ANKARA ISTAMBOEL — „Ik schreef vandaag een artikel over het dekreet”, beweert Mehmet Ali Birand van de krant *Milhvet* (Nationaliteit) in een van zijn recente commentaren. „Maar omdat de krant vrees dat het te riskant is om dat artikel te publiceren, vroeg men mij iets anders te schrijven.” Birand verwoordt met zijn commentaar treffend de zelfcensuur waarmee journalisten in Turkije te kampen hebben. Een speciale kabinetsvergadering kondigde midden vorige maand een fel aangevochten „dekreet” al dat de berichtgeving over de Koerdische kwestie sterk aan banden legt.

Ook de socioloog Ismael Besikçi, een voormalige universiteitsdocent, ondervond nog maar eens dat schrijven gevaarlijk kan zijn. Wegens zijn jongste studie over de Koerden belandde hij begin maand ondermaal in de gevangenis, waar hij wacht op zijn proces dat op 15 mei voortkomt.

Sinds begin maart alleen al vielen in het zuidoosten van Turkije bij konflikten tussen de regeringsstroepen en de marxisch-guerilla van de PKK (De Koerdische Communistische Partij die onafhankelijkheid voor het gebied nastreeft, meer dan 120 doden. Dat brengt het totale dodental, sinds de gewelten midden 1984 begonnen, op 2.150 mensen. Om dat „escalerend separatistisch terrorisme” te bestrijden, werd in acht zuidoostelijke provincies de noodtoestand uitgeroepen en besliste een door president Ozal persvoordeel voor gezette kabinetsvergadering op 9 april tot vergaande maatregelen.

Verwarring

Niet alleen kreeg de regionale gouverneur, Hayri Kozakciooglu, onder wiens bevoegdheid elf zuidoostelijke, voornamelijk Koerdische, provincies vallen, het recht om onwillige personen te deporteren naar andere gebieden van Turkije, ook de persvrijheid werd sterk aan banden gelegd.

De gouverneur kreeg de bevoegdheid in het hele land optoe treden tegen publicaties die volgens hem de toestanden in

Atatürks moeilijke nalatenschap (2)

Het eerste slachtoffer van de maatregelen was het — al lang door de regering gevizeerde — linkse weekblad *2000 ī Dergâr (Natuur het Jaar 2000)* dat de week van 21 april geen drukker konden vinden en waarvan hoofdredakteur İlhan Karanlik beweert dat de drukkerijen onder druk gezet werden hun personen niet ter beschikking te stellen voor zijn blad. Minder duidelijk, maar ten minste even effectief is de zelfcensuur die kranten en weekbladen uit schrik voor sluiting van hun drukkerijen, uitloeken.

„De Turken zagen dit al eer-

der”, aldus Mehmet Ali Birand van de *Milhvet*. „Wij weten allen dat een dergelijke censuur, die elke militaire coup of staat van beleg vergezelt, meer kwaad dan goed doet. Juist omdat het publiek weet dat de pers niet langer vrij is, ontslaan er geruchten. En deze kunnen veel schadelijker zijn.”

Ook de wijze waarop het door de voorzitter van de Turkse persraad als „despotisch” bestempelde dekreet tot stand kwam, lokte bij de oppositiepartijen en bij de pers veel kritiek uit. „Als dergelijke belangrijke maatregelen niet door het parlement worden besproken, wat is dan nog de macht van het parlement?” vroeg de leider van de Sociaal-Democratische Partij (SHP), Erdal Inönü zich af. En zijn collega Demirel van de Partij van het Rechte Pad (DYP) stelde dat het regime dat Ozal naastreelt, verschilt van dat dat de Turkse grondwet uitstippelde.

Radio

Dat publiceren over Koerden en het Koerdenvraagstuk gevaarlijk kan zijn, weet de schrijver en socioloog Ismael Besikçi — zelf overigens geen Koerd — maar al te goed. Op 12 maart werd de 51-jarige autod gevangen gezet omwille van zijn boek *Koerdistan, een kolonie van vele naties*, dat in februari werd gepubliceerd en onmiddellijk in beslag werd genomen. In zijn geschriften gaat Besikçi in tegen het officiële standpunt dat de Koerden niet als een etnische minderheid wil erkennen en hen geen recht op een eigen taal en cultuur wil toecken.

Besikçi, die herhaaldelijk door Amnesty International als geweten gevangene „gedoemd te staan” werd, kent het Turkse gevangenisysteem. „Reeds in 1971 werd hij tot twaalf jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Vrijgelaten bij een algemeen amnestie in 1974, werd Besikçi in 1979 tot drie jaar veroordeeld omwille van „propaganda die de nationale eenheid van Turkije verzwakt”. Na zijn vrijlating in 1981 vond

De persvrijheid blijft bedreigd in Turkije. Dat ondervindt deze fotograaf, die de benen moet nemen tijdens een betoging... (foto ap)

tische propaganda” nadat hij in een geschrift het recht van de Koerden op culturele autonomie had opgeëist”, vertelt mij een van zijn advocaten. Ik ontkomt de advokaat in een klein appartement in een van de voorsteden van Istanbul. Hij vraagt om anonimiteit, is erg zenuwachtig en durft enkel spreken met een radio die keihard staat. „Ik vrees te worden aangehuisd.”

Vrijgelaten bij een algemeen amnestie in 1974, werd Besikçi in 1979 tot drie jaar veroordeeld omwille van „propaganda die de nationale eenheid van Turkije verzwakt”. Na zijn vrijlating in 1981 vond

men een kopie van een brief die hij vanuit de gevangenis naar de voorzitter van de Zwitserse schrijversbond had geschreven en waarin hij de Koerdische situatie uiteenzette. Hij werd ervan beschuldigd met deze brief de reputatie van Turkije in het buitenland te hebben aangerast en werd nog maar eens tot tien jaar gevangenisstraf veroordeeld. In 1987 kwam hij vrij. Om enkele jaren later opnieuw in de gevangenis belanden.

Een pleidooi — ondertekend door niet minder dan zestig advocaten — waarin gevraagd werd Besikçi vrij te laten, werd op 18 april door Rechtbank

voor Staatsveiligheid (DGM) verworpen. „In dat pleidooi stelden we dat een maatschappij en een regering die geen verschillende meningen toelaat, fascistisch moet genoemd worden”, aldus de advokaat. „Besikçi gebruikte nooit geweld en riep nooit op tot het gebruik ervan. Zijn enige wapens zijn zijn pen, zijn verstand, zijn wetenschappelijke analyse. En toch verwacht ik dat hij tot 7,5 jaar gevangenisstraf wordt veroordeeld.”

Peter VANDERMEERSCH

(Morgen: Respect voor mensenrechten blijft een punt in Turkije.)

De Koerden in Turkije

De Koerden vormen een West-Iraans volk dat kan bogen op een eigen taal en cultuur van ten minste 3.000 jaar oud. Zij bewonen hoofdzakelijk de bergachtige gebieden in noord-Irak, noordwest-Iran, en zuidoost-Turkije (hoewel nu ook grote aantallen Koerden worden aangezogen door de westelijke steden van Turkije). Men treft kleinere groepen aan in Syrie, de Sovjetunie en Libanon. Hun totale aantal schat men tussen de 18 en de 20 miljoen mensen. Zowat acht miljoen ervan zouden in Turkije wonen. De meeste Koerden zijn soennitische moslims.

Ondanks een sterk verlan-

gen naar onafhankelijkheid, dat zich o.m. manifesteerde in opstanden tegen de Ottomaanse sultans, slaagden de Koerden er nooit in zich onder één heerser te verenigen.

Na het uiteenvallen van het Ottomaanse rijk na de Eerste Wereldoorlog rees eventjes de hoop op een eigen onafhankelijkstaat. Maar het verdrag van Sèvres (1920) tussen de geallieerden en de Ottomaanse sultan, dat in een autonoom Koerdistan voorzag, werd nooit geraffineerd door het Turkse parlement. Het — wel geratificeerde — verdrag van Lausanne (1923), waarin onder meer de nieuwe grenzen van Turkije werden vastgesteld,

maakte geen melding meer van Koerdistan en liet de Koerden verspreid over diverse landen. In Iran, Irak en Turkije vonden deze oude bloedige opstanden plaats van daar meer autonomie of onafhankelijkheid strevende Koerden. Het Koerdische probleem wordt bemoeilijkt door de onderlinge stammintussen en door de tegenstellingen tussen de conservatieve feodale leiders en de linkse radikalen.

De Turkse regering erkent de mocht de Koerden als een apart volk of als een minoriteit in Turkije en probeert bijgevolg elke manifestatie van identiteit te onderdrukken. (PVD)

Respekt voor mensenrechten blijft nog teer punt in Turkije

Toestand moet verbeteren als Ankara ooit tot EG wil toetreden

Van onze verslaggever

ANKARA/ISTAMBOEL. — „Het respect voor de mensenrechten in Turkije ligt ons na aan het hart. Ik beweer niet dat de toestand perfect is, maar het beeld dat men zich van ons vormt, weerspiegelt zeker niet de realiteit. Wij werken aan een herziening van enkele gewraakte artikelen in onze strafwet. De martelingen die men ons verwijst, beperken zich trouwens tot enkele *cas isolés*.“

Dat vertelt Turkijes minister van Buitenlandse Zaken, Ali Bozer, aan de parlementsleden van over de hele wereld die de zeventigste verjaardag van het Turkse parlement komen bijwonen.

„Hij liegt en hij weet het“, zo reageert Emile Sandalç, gepensioneerd journalist, een van de stichtende leden van de Turkse Mensenrechtenorganisatie en hoofd van de Istanboelse afdeling ervan. „Er is marteling op grote schaal“, vertelt hij. „Mensen zitten soms 15 dagen in de gevangenis alvorens ze formeel beschuldigd worden, mannen en vrouwen blijven opgesloten wegens hun lidmaatschap van verbooden

Atatürks moeilijke nalatenschap (slot)

politieke of religieuze organisaties, processen slepen soms jarenlang aan en ga zo maar door.“

Kommunisme

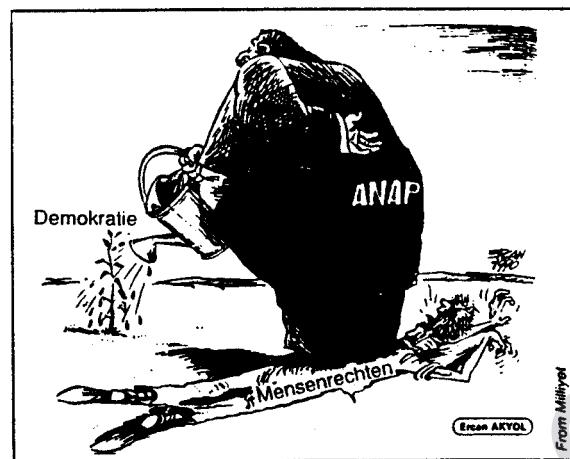
Sandalç's beschuldigingen worden bevestigd door Amnesty International dat vandaag een nieuw rapport publiceert waarin grote schendingen van de mensenrechten in Turkije aan de kaak gesteld worden (zie hiernaast). Het is het vierde lijvige verslag over de toestand van de mensenrechten dat de organisatie publiceert sinds 1 november 1989. Vorige rapporten hadden het over marteling en on eerlijke processen voor politieke gevangenen, en in maart jl. drukte Amnesty International nog zijn bezorgdheid uit over de buitenrechterlijke terechtstellingen van leden van verbooden linkse organisaties die van terrorisme verdacht werden en van Koerdische guerrillero's en burgers.

Mensenrechten en het respect ervoor blijven dus een teer punt in Turkije. Minister van Buitenlandse Zaken Bozer en premier Akyol mogen dan wijzen op het feit dat Turkije de jongste jaren verscheidene verdragen ratificeerde, het land beslist dat het de toestand van de mensenrechten moet verbeteren, wil het ooit kans maken om toe te treden tot de Europese Gemeenschap.

„Wij werken hard aan de verbetering van de situatie“, verzekert mij president Özal. Nog deze week wil de regering volgens de president de eerste stappen op die weg zetten door de afschaffing, of de aanpassing, van de beruchte artikelen 141, 142 en 163 van het Turkse strafwetboek. Deze artikelen houden een verbod in van „lidmaatschap van organisaties die de heerschappij van één maatschappelijke klasse over de andere proberen te vestigen“, verbieden het „maken van kommunistische propaganda“ en zijn gericht „tegen mensen die pogen het sekuliere karakter van de staat te wijzigen“.

Ballingschap

„De meeste problemen op het vlak van mensenrechten vloeien voort uit deze artikelen“, aldus Özal. „De staat en de maatschappij veranderden en bouwden zijn en nu ook partijen die onder een andere naam in leie kommunistische of religieuze partijen zijn. Door kommunistische en religieuze propaganda te verbieden, creëer je juist extremisme. Daarom is het nodig ook deze artikelen aan te passen.“ De aanpassing zou er volgens Özal onder meer toe leiden dat een kommunistische partij in Turkije, weliswaar onder een aantal voorwaarden, wettelijk toegelaten wordt.

Özal's Moederlandpartij „Anap“ begiet de jonge loten van de democratie.
(foto Ercan Akyol in Milliyet)

Juist om de afschaffing van deze artikelen te bespoedigen hielden twee van Turkiës meest bekende politieke gevangenen vorige maand een drie weken durende hongerstaking. Het betrof Nihat Sargin en Haydar Kutlu, voorzitter en secretaris-generaal van de Turkse kommunistische partij die in 1987, na een zelfopgelegde ballingschap, vrijwillig terugkeerden naar Turkije maar er onmiddellijk werden gevangen gezet.

Begin juni 1989 begon voor de Rechtbank voor de Staatsveiligheid in Ankara hun proces, waarop zij zich moeten verantwoorden voor lidmaatschap van een verboden beweging en het maken van kommunistische propaganda. Hun aktie

— waarmee de regering erg verveeld zat — bracht in elk geval de drie bewuste leiders weer onder de aandacht van de publieke opinie en leidde tot hun voorlopige invrijheidstelling vorig week vrijdag.

Uit de verklaringen van de politieke leiders blijkt bovendien een consensus om de gewraakte artikelen aan te passen. „Dat is ongetwijfeld een begin. Maar het zijn slechts de eerste stappen op een lange weg die de Turkse overheid moet bewandelen“, aldus Sandalç. „Alleen al door de manier waarop men hier met mensenrechten omgaat, verdient Turkije het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap niet.“

Peter VANDERMEERSCH

Amnesty International uit zware beschuldigingen aan adres Turkse regering

„Amnesty International blijft bezorgd over de opsluiting van gewetenstragenden, systematische marteling en slechte behandeling van de gevangenen, oneerlijke processen van politieke gevangenen in militaire en burgerlijke rechibanken en over het uitspreken van de doodstraf in Turkije.“ Zo luidt de aanvang van het rapport *Turkije, blijvende schendingen van de mensenrechten*, dat de mensrechtenorganisatie Amnesty International vandaag publiceert.

In het rapport uit Amnesty zware beschuldigingen aan het adres van Turkije. De organisatie beweert dat 5.000 mensen om politieke redenen blijven opgesloten. Honderden daarvan worden door Amnesty beschouwd als gewetenstragenden (personen die opgesloten worden omdat van hun geloof, huidskleur, geslacht, etnische origine, taal of religie en die geen geweld gebruiken of opriepen tot het gebruik ervan). Onder hen bevinden zich leden van politieke organisaties, vakbonden, illegale Koerdische groeperingen, journalisten en religieuze aktivisten.

Het 36 bladzijden tellend rapport stelt dat het gebruik van marteling wijdverspreid en systematisch is, en dat deze martelpaktijken, waarvan ook kinderen het slachtoffer zijn, in enkele gevallen de dood tot gevolg hadden. „Elke persoon die gevangenzet wordt omwille van een vermeend politiek misdrijf, loopt een

serieuze risico gemarteld te worden“, zo luidt het.

Verder verwijt Amnesty de Turkse overheid dat klachten over de slechte behandeling en marteling van verdachten te gemakkelijk afgewezen worden, of dat onderzoek naar het wangedrag van politiemensen en bewakers jaren aansleept.

Krijgswet

De mensrechtenorganisatie drukt ook haar bezorgdheid uit over feit dat Turkije nog steeds politieke processen voert die niet beantwoorden aan de internationale juridische normen. Hoewel de kriegsrecht volledig werd opgeheven in juli 1987, waren in december vorig jaar nog steeds processen aan de gang in militaire rechibanken. Daarnaast blijven de in 1984 opgerichte speciale rechibanken voor staatsveiligheid erg aktief.

Tenslotte wijst Amnesty erop dat sinds 1978 ongeveer 800 personen ter dood werden veroordeeld. Hoewel sinds 1984 geen doodstraf meer werd uitgevoerd, is AI bezorgd over het lot van de 261 ter dood veroordeelden waarvoor in maart 1990 alle in de wet bepaalde mogelijkheden voor beroep of gratie waren uitgeput. Zevennegentig onder hen waren veroordeeld voor misdaden van gemeen recht, 28 omwille van rechts-extremisme en 132 wegens links-extremistische misdrijven. Het lot van deze veroordeelden ligt in de handen van het parlement en van de president. Bekrachtigen zij de uitspraken, dan kunnen de veroordeelden worden gerechtiggesteld.

(PVDM)

Irak beweert nucleaire "trekkers" te hebben

BAGDAD/LONDEN/WENEN (reuter) — President Saddam Hoessien van Irak zei dinsdag dat zijn land een eksemplaar van een Amerikaans elektronisch instrument had verworven, waarvan Washington beweerde dat het kon gebruikt worden als een ontstekingsmekanisme voor nucleaire wapens. Hoessein voegde daaraan toe dat Irak zijn eigen ontstekingsmekanismen aan het maken is. De Britse krant *The Independent* beweert dat Britse bedrijven ook onderdelen maakten en leverden voor het nieuwe Al Fao-kanon dat Irak vorig jaar呈teerde.

De Verenigde Staten en Groot-Brittannië maakten eind maart bekend dat men erin geslaagd was een transport van nucleaire ontstekingsmekanismen van de Londense luchthaven Heathrow naar Bagdad te verhinderen. Toen werden vijf mensen en twee Britse bedrijven ervan beschuldigd dat ze ultra-geheime nucleaire wapens naar Irak wilden smokkelen.

„Amper vijf dagen na de aankondiging van de VS en Groot-Brittannië slaagden onze strijders van het ministerie van industrie en militaire industrialisatie erin om gelijk-

aardige kondensatoren voor die zogenaamde „trekkers” te produceren”, zei Hoessein dinsdag aan Arabische politieke leiders.

De president toonde twee door Irak gemaakte instrumenten en een, naar zijn zeggen, Amerikaans eksemplaar. „Kan dit een nucleaire bom ontsteken?”, vroeg hij. „Ik zag nooit een nucleaire bom... maar dit is een kondensator waarover zij het hadden”.

Inspecteurs van de Verenigde Naties, die in april Irak voor een routine-kontrole bezochten, maakten dinsdag bekend dat ze geen bewijs gevonden hadden dat het nucleair materiaal dat bestemd was voor het burgerlijke doeleinden, gebruikt voor een militair programma.

Intussen beweert de Britse krant *The Independent* dat Britse bedrijven ook onderdelen maakten en leverden voor een Iraks prototype van een kanon met eigen stuwwacht, het Al Fao-kanon. De onderdelen voor dat gesofistikeerde wapen, dat een bereik heeft van 45 kilometer, zouden via Spanje in 1989 aan Bagdad zijn geleverd. Volgens dezelfde krant speelde de in Brussel vermoorde wapenhandelaar Gerard Bull een belangrijke rol in de bouw van het Al Fao-kanon. Bull was ook betrokken bij de ontwikkeling van het Iraaks superkanon.

De Standaard, 9.5.1990

Wenen blokkeert wapens voor Turkije

Ankara deelde donderdag mee dat Oostenrijk een zending munitie voor het Turks leger blokkeerde wegens vermeende schendingen van de mensenrechten in Turkije. Het Turkse leger gebruikt de munitie in zijn strijd met de Koerdische separatisten. „De Oostenrijkse beslissing betekent bijna de bescherming van terroristen die de nationale integriteit van Turkije in gevaar brengen”, aldus een Turks woordvoerder.

De Standaard, 11.5.1990

Willy Kuijpers voerde buitenlandse gasten aan, uit Koerdistan, Somalia, Litouwen, Kosovo en Roemenië.

KOERDISCHE LIJDENSWEG

De Koerden blijven zware klappen krijgen. Vooral het Arabische Irak toont zich op dit punt van zijn wredeste zijde. De Koerdische stad Qala Diza (150.000) en haar omgeving (nog eens 100.000 mensen) worden ontruimd. De bevolking moet maar verhuizen naar de Jordaanse grens. De stad zelf wordt vernietigd. In het Westen wordt dit alles koudweg ter kennis genomen. Uit Irak komt veel petroleum! Irak verdedigt ook de rechten van de Arabische mens in Israël...

Wij, 18.5.1990

Koerden doden 20 dorpelingen in Turkije

ANKARA (reuter) — Bij een aanval door Koerdische rebellen op het dorp Cevrimli, in het zuidoosten van Turkije, werden zondag zeker twintig burgers gedood, onder wie vrouwen en kinderen. Dat werd in Ankara bekend gemaakt. Het was de bloedigste aktie van de Koerdische PKK sinds in mei 1988 in het dorp Behmenin 25 mensen werden gedood.

De aanval brengt het dodencijfer in het zuidoosten van Turkije deze maand op 38. In mei eisten incidenten met strijdsters van de marxistische Koerdische Arbeiderspartij 97 dodelijke slachtoffers, waarmee dat de bloedigste maand werd sinds die organisatie in 1984 een gewapende strijd voor autonomie begon.

In Turkije wonen naar schatting tien miljoen Koerden.

TURKIJE

Op 12 mei II. zijn er in het Mardin-Kamp (Turkije), waar heel wat Iraakse Koerden verblijven, botsingen geweest tussen de Turkse autoriteiten en de Koerden. Daarbij werden verschillende mensen opegepakt, waaronder zes leiders van de vluchtelingencommissie. Aanleiding tot de rellen was de mogelijke collaboratie met de Turkse en Iraakse autoriteiten.

Op vraag van Amnesty International heeft de Kommissie een schrijven gericht aan de Turkse Eerste Minister, Yildirim Akbulut, met de vraag de namen bekend te maken van de gevangenen. Ook werd de bezorgdheid geuit omtrent de medische behandeling van de gevangenen. Tenslotte werd uitdrukkelijk gesteld dat de gevangenen in geen geval tegen hun eigen wil in naar Irak mochten teruggestuurd worden. De afgelopen maanden blijkt er immers ernstige druk door de Turkse autoriteiten uitgeoefend te zijn, opdat de Iraakse Koerden naar Irak zouden terugkeren. Amnesty International is daarbij ernstig bezorgd over het gebrek aan formele procedures om de terugkeer te regelen en over het ontbreken van internationaal toezicht (SV)

Kommissie Rechtvaardigheid
06.1990

www.arsivakurd.org

ENSITITUYA KURDI YA BRUKSELE

Instituya Kurdi ya Brukselê rêxistîneke cîvaki û çandî ye. Ew ne girêdayî tu partîyeke siyasi ye. Di Criya 1978 de, bi navê Têkoşer, Yekitiya Karker û Xwendekarên Kurd li Beljika, û paşê di Gulana 1989 de, bi navê Enstituya Kurdi ya Brukselê ava bûye. Ew alikariya maddi ji Wezareta Çandê ya Beljiki distîne. Du amancêñ wê hene : Ji alikî alikîrîna Kurdêñ ku li Beljika rûdinêñ, ji bo ku karibin di cîvaka beljîki de bas bijîn "intégration", bê ku zanaya xwe ya çandî hunda bîkin, û ji alikî din ji agahdarkirina Beljîki. Ewropî û kesêñ din li ser dîrok û çanda kurdi.

XEBATA ROJANE (ji 1983 de) : Ji Dusem heta Inî, saet 9-17 :

Fêrîn zîmîn.

Alikariya cîvaki.

Weşan : Bultena agahdariyê, dosya û pirtûk bi zimanêñ cihê.

Pirtûkxane : Cend sed pirtûk û kovar bi zimanêñ cihê.

Mêdyatêk : Filmêñ vîdêo, diyapozitîv, sêlik û kasetêñ muzika kurdi. Pêkanîna konfîrans, sevîn çandî û râberîyan.

Hevkari bi zanîngehêñ cihê re.

Hevkari bi rêxistinêñ dêmokratik ên ku bi pirsêñ derhatiyan, mafêñ mirov û gelan xerîk dibin re.

ENDAMEN SEREFE :

ALALOUF Mateo, ANCIAUX Robert, BASTENIER Albert, COPPIETERS Maurits, CREUZ Serge, DASSETTO Felice, DE KOCK Marc, DELVAUX André, EISENDRATH Henri, HOUTART François, HUMBLET Jean-Emile, JOSPA Yvonne, LEFIN Paul, MARTENS Albert, MERTENS Pierre, ROOSENS Eugène, SCHEINERT David, SOMVILLE Roger, THOMAS René, VAN BRUINESSEN Martin, VAN PAEMEL Monika, ZANDERS Jean Pascal.